

2016. AUGUSZTUS WWW.AFOLDGOMB.HU

A FÖLDGÖMB

ALAPÍTVÁ: 1929

A MEGISMERÉS KALANDJA

UHUK ÉS EMBEREK

ACONCAGUA – CSÚCSRA JÁRATOTT TURIZMUS

A FÉLHOLD MÁSIK OLDALÁN

IDŐNKÍVÜLIEK – A SZÁSZFÖLDI FÁK

A FRONTVONALBAN – PESHMERGÁK KÖZÖTT

MASEVO – AZ ELSODORT FALU

2016. július 10.

GROSSVENEDIGER GYALOGTÚRA

Magas-Tauern, Ausztria

www.eupolisz.hu

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1. | +36/88/871728

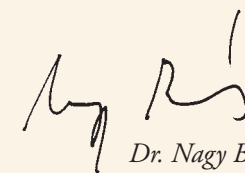
Hatósági engedélyszám: U-000463

Nyár, föveny, import

SZÉLES, HOMOKOS PART, SZELÍDEN RINGATÓZÓ CSÓNAKOK, meredek szirtek, aranyló föveny. A vulkanikus Kanári-szigetek tenerifei partvidékén valami még sincs a helyén. A homok! Legalábbis ez a szép, csalogató fajta. Mert többnyire a bazaltvulkánok kőzetanyagát őrli a vízmozgás, az így keletkező part pedig sötét színű strand. A szinte fekete homok azonban korántsem oly vonzó az egész éves üdülést kínáló vidékre Nyugat-Európából érkezők számára – a meghatározó bevételi forrás azonban épp a turizmus.

Nincs mit tenni, irány a Szahara és a sivatagi homokimport! Kevés jobb üzlet van, mint a Szahara aranyhomokját spanyol turistaközpontokba szállítani... Főleg úgy, hogy a hullámozás és a tengeráramlások nem hagyják sokáig helyben a nagy műgonddal szétterített, idegen homokot. Lassan újra úrrá lesznek a sötét bazaltszemcsék, jöhet a friss, szaharai szállítmány!

A Föld legnagyobb sivataga így már Tenerifféig is nyújtózik, de egyébként is tele vagyunk óriásokkal: hatalmas fiókákkal, a legmagasabb túracélpontokkal, népes kisebbségekkel és terebélyes famatuzsálemekkel...

Dr. Nagy Balázs
főszerkesztő

FOTÓ: NAGY BALÁZS

A FÖLDGÖMB[®]

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
ISMERETTERJESZTŐ MAGAZINJA

Alapítva: 1929

XXXIV. évfolyam, 305. lapszám
2016. augusztus

Főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

Helyettes főszerkesztők:

Farkas Péter, Dr. Nemerikényi Zsombor

Munkatársak:

Barabás Ambrus, Bugya Éva, Dr. Mari László

Állandó szerzőink:

Francsics László, Dr. Jakab Gusztáv,
Dr. Karácsonyi Dávid, Kálló Péter,
Kerekes István, Kirschner Péter,
Ladányi Tamás, Mészáros Zsuzsa, Sánta Gábor,
Süveg Áron, Szirmai Gábor, Dr. Tamáska Máté,
Dr. Telbisz Tamás

Térképek: Dr. Nemerikényi Zsombor

Tervezőszerkesztő: Heiling Zsolt

Tördelőszerkesztő: Máté Gábor

Korrektor: Márton Béla

Nyomás: Pethő Nyomda Kft.

Kiadó: Heiling Média Kiadó Kft.

1142 Budapest, Erzsébet királyné útja 125.

Tel.: (1) 231-4040. Fax: (1) 231-4045

E-mail: szerkesztoseg@afoldgomb.hu

A kiadásért felel: a kiadó igazgatója

Értékesítési és marketingigazgató:

Sekouloupolu Márta. Tel.: (30) 650-6801

E-mail: marti@heiling-media.hu

Megjelenik minden hónap első hetében, évente
10 alkalommal (két összevont lapszámmal).

Terjeszti a Lapker Rt. és alternatív terjesztők

Előfizetés 1 évre: 7500 Ft

Előfizethető a kiadóban Zimay Viktóriánál

Tel.: (1) 231-4040

E-mail: elofizetes@afoldgomb.hu

vagy webáruházunkban: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

Régebbi lapszámaink megvásárolhatók a kiadóban,
vagy az EBOLT.AFOLDGOMB.HU webáruházban

Pulitzer-érem emlékérdője (2008)

Gárdi Balázs szerzőnk, lapunkban
megjelent anyagai elismeréseként

Szociográfia-különdíj (2012)

Társadalmi témájú riportjaink,
képsorozataink elismeréseként

Minden jog fenntartva! A magazinban megjelent képeket, ábrákat és szövegeket a kiadó engedélye nélkül tilos közzétenni, reprodukálni, számítástechnikai rendszerben tárolni és továbbadni! Meg nem rendelt fényképeket és kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. A lapban megjelent hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

HU ISSN 1215-8690

Lapunkat rendszeresen
szemléli a megújult

„Ésszel járom be a Földet!”

Vámbéry Ármin

Címlapkép: Morvai Szilárd
TENYÉRBEMÁSZÓ (UHUFÍÓKA)

- ⊕ **PILLANTÁS AZ ÉGRE**
Francsics László–Sánta Gábor: A „ZÁRT” CSILLAG – A CIGNUS X-1 NYOMÁBAN 4
- ⊕ **FLÓRA ÉS FAUNA**
Jakab Gusztáv: AZ UTOLSÓ VIRÁGMEZŐ 7
- ⊕ **FÖLD ÉS ÉG**
Ladányi Tamás: ÚRÁLLOMÁS A DOLOMITOKBAN 8
- ⊕ **FEL A FEJJEL!**
Francsics László–Landy-Gyebnár Mónika: A NAP-ANALEMMA – KÖZPONTI CSILLAGUNK ÉVES JÁRÁSA, EGYETLEN FOTÓN 10
- ⊕ **ÜTI-TIPP**
Dudda Roland: AMERIKA BÖLCSŐJE 13
Bereczki Maija: LECSÚSZTUNK A KILÁTÁSRÓL 14
- ⊕ **TÉR-FIGYELŐ**
Faragóné Huszár Szilvia: LAKÁSOK ÉS ÜDÜLŐK A BALATON KÖRÜL 16
- ⊕ *Morvai Szilárd: ATILA ÉS A BÖLCS BABÁK – UHUK ÉS EMBEREK* 18
- ⊕ *Tuba Z. István: ACONCAGUA – CSÚCSRA JÁRATOTT TURIZMUS* 26
- ⊕ *Kósa István: IDŐNKÍVÜLIEK – AZ ERDÉLYI SZÁSZFÖLD KÖZLEGELŐINEK FÁI* 42
- ⊕ *Cseh Zsombor: AKIK SZEMBENÉZNEK A HALÁLLAL – PESHMERGÁK KÖZÖTT AZ IRAKI FRONTVONALON* 56
- ⊕ *Karácsonyi Dávid: MASEVO – AZ ELSODORT FALU* 70
- ⊕ *Kőszegi Margit: BARANGOLÁS A FÉLHOLD MÁSIK OLDALÁN: OROSZ – SZOVJET – POSZTSZOVJET ISZLÁM* 84

Attila és a bölcs babák

Aki a természetben nyitott szemmel jár, hamar belátja, hogy az nem igazodik az emberi léptékekhez. A nagy magasságok és szédítő mélységek bűvöletében elgondolkozhatunk, hogy a vadállatok milyen körülmények közt találnak ideális szaporodóhelyet. Létfenntartásuk a kérdés, hiszen az utódnévelés alatt különösen kiszolgáltatottak: védekezniük kell a szélsőséges időjárás, a ragadozók vagy épp az ember jelentette veszélyek ellen.

18

Aconcagua

Miért épp az Aconcagua? És miért nem az olyan szépségek kapnak kitüntetett figyelmet, mint közvetlen közelében a szinte érintetlen Mercedario vagy a Tupungato? Esetleg az Ojos del Salado, a legmagasabb földi vulkán, ami csupán 69 méterrel „kurtább”?

Minden bizonnyal azért, mert a Középső-Andokban emelkedő Aconcagua a legmagasabb az amerikai kontinensen, és csak Ázsiában vannak magasabbak. A legekre pedig néha szükségünk van valamiért...

26

Időnkívüliek

A dél-erdélyi ősfás legelőkön ugyanazt lehet látni, mint 50–100 évvel ezelőtt lehetett volna. Ezek a képek készülhettek volna akár 50-60 éve is. Az öreg tölgyek nagyjából így néznének ki, számukra egy fél évszázad nem sokat jelent. Nem is érdekli őket, hogy mi zajlik lent, a völgyben, ahol az éveket olyan nagyon aprólékosan számolják. Pedig történnék ott dolgok! A földdarab, amibe belenőttek, már nem is annyira Szászföld és már nem is mindig közlegelő...

42

Akik szembenéznek a halállal

A kurd peshmerga szó jelentése: „aki szembenéz a halállal”. Irakban a peshmerga erők felelősek a kurd területek és lakóik biztonságáért. Peshmergákkal az élen a kurdok évtizedek óta küzdenek elnyomóikkal a független Kurdisztán létrehozásáért. Az Iszlám Állam megjelenésével és térnyerésével a kurdok ismét fegyvert fogtak, hogy megvédjék földjüket. Mára bebizonyosodott: mind Irakban, mind Szíriában ők alkotják a legütőképesebb haderőt az ISIS elleni küzdelemben.

56

Masevo – az elsodort falu

Írásunk középpontjában nem a csernobili baleset 30. évfordulója alkalmából unalomig ismételt halálos sugárzás, sőt nem is a biztonságos atomenergia felmagasztalása áll! Masevo a kiürített Zónában fekvő, kis poleszjei falu. Ukrán régészek és néprajzkutatók már három évtizede küzdenek e korántsem veszélytelen környezetben azért, hogy az a gazdag kulturális örökség, aminek 1986-ban Csernobil pecsételte meg a sorsát, legalább tárgyi emlékeiben fennmaradhasson az utókor számára.

70

A „ZÁRT” CSILLAG A CYGNUS X-1 NYOMÁBAN

Már a 18. században is rendelkezésre álltak azok a kozmoszt leíró elméletek – például Newton törvényei –, melyek alapján a csillagászok egy olyan égitestet is el tudtak képzelni, amelynek felszínén akkora a nehézségi erő – és ebből adódóan a szökési sebesség –, hogy még maga a fény sem szabadulhat el róla! John Mitchell, korabeli angol csillagász szerint a fizikai elméletek alapján egy ilyen „zárt” csillag sugara 486-szorosa lenne a Napénak, tömege pedig annak 120-milliószerosa. Az eszmefuttatást azzal a megjegyzéssel hozta nyilvánosságra, hogy a kozmoszban ilyen égitestek nem létezhetnek. A valóság viszont az, hogy bár épp ezekkel a tulajdonságokkal rendelkezők tényleg nem fordulhatnak elő, hasonlóak viszont igen...

Lövészárokból a csillagokig

Másfél évszázaddal később, a 20. század elején kapott új lendületet a kozmosz extrém égitestjeinek kutatása. Karl Schwarzschild német fizikus, Einstein kortársa az I. világháborút az orosz fronton vészelte át. Bár a lövészárok nem kifejezetten erre való, de a tudós az ott eltöltött, igen hosszú időt arra szánta, hogy a frissen megszületett általános relativitáselmélet egyenleteit egy fiktív, gömbszimmetrikus égitestre végigszámolja. Az egyenletek megoldásával arra a következtetésre jutott, hogy ha egy kellően nagy tömegű égitest – például egy csillag – saját gravitációjának foglyaként elkezd összehúzódní, a felszínén a szökési sebesség előbb-utóbb elérheti akár a fénysebességet is. Valójában

Schwarzschild leírta azt a fizikai határt, ahonnan már a fény sem szabadul el egy sűrű és kompakt objektum gravitációs teréből: e határt a hálás utókor ma is Schwarzschild-sugárként emlegeti. Annak ellenére, hogy még maga Schwarzschild sem hitt ilyen extrém kozmikus objektumok létezésében, a csillagászok a következő évtizedben már komolyan vették a láthatatlan „zárt” csillagok felkutatását.

Felfedező műholdak

Az első felfedezésekre hosszú időn át kellett várni, hiszen rettenetesen nehéz egy olyan távoli égitestet észrevenni, aminek a természetéből fakadóan nincs fénye. Az űrkutatás sietett a csillagászok segítségére. Az első űrszondák ugyan katonai és nagyhatalmi demonstrációs céllal hagyták maguk mögött a Föld légkörét, de igen hamar felmerült a tudományos mérőeszközök űrbe juttatásának lehetősége is. 1964-ben (még a holdra szállás előtt járunk!) egy rakéta által a Föld körüli pálya alatt végrehajtott űr-ugrás során próba-szerencse alapon Geiger-Müller-számlálókat is küldtek bolygónk légköre fölé, amivel kozmikus röntgensugárzás észlelésére voltak képesek a kutatók. Szokatlan, a röntgentartományban fényesen világító, távoli égitesteket sikerült érzékelni, s az egyik legfényesebb a Cygnus, azaz Hattyú csillagkép irányába eső 1-es számú, későbbi nevén a Cygnus X-1 volt. Alig egy évtizeden belül egy új, már stabil pályán keringő röntgenműholdat is felküldtek az űrbe, ami – amellet, hogy további égitesteket fedezett fel – egy igen váratlan dolgot is észlelt a Cygnus X-1 röntgenfényében. Mégpedig rendkívül gyors fényesség-ingadozást, amiből meghökkentő dolgokra lehet következtetni.

Meghökkenő és titokzatos

A változás rövid periódusa alapján kiszámolták, hogy a Cygnus X-1-ből röntgenfényben távozó rendkívüli energia egy rettenetesen kicsi helyről indul útjára. A forrás, vagyis a Cygnus X-1 látóirányában egy fényes csillagot találtak, ami sokkal

A felvételt ÉDER IVÁN készítette 30 cm tükörátmérőjű távcsövével, CCD kamerával és a csillagködök fényére optimalizált, speciális szűrőkkel hazánk ege alól. A kép bal oldalán a Tulipán-köd vörös kavalkádja tűnik fel, tőle jobbra a kis méretű, kékeszöld ív a Cygnus X-1 keltette lökeshullám fénye

AZ UTOLSÓ VIRÁGMEZŐ

A székelyföldi Homoródszentpál határában a Nagy-Homoród-patak völgye látványosan kiszélesedik. A völgy talpát egykor egy kiterjedt, sós talajú, mocsaras mélyedés foglalta el. Bár e település nem tartozott a jelentősebb erdélyi sóelőhelyek közé, a kősót már a rómaiak is bányászták a falu határában. Az egykor Székelyudvarhely felé vezető római utat egy erőd vigyázta, ami a falu mai központjában, a templom környékén helyezkedett el.

A szentpáli sós mocsarak egyik legfeltűnőbb virága az augusztusban virító sóvirág (*Limonium gmelinii*). Egykor olyan mennyiségben nőtt a területen, hogy a helyközi buszjáratok gyakran megálltak néhány percre, hogy az utasok szalmavirágnak gyűjthessenek a tartós virágzatból. A sós mocsárból azonban napjainkra alig maradt valami, mert a helyét egy halastó foglalta el, a sós élőhelyek növényei pedig az útszéli árkokba szorultak, ám a falutól északra még fennmaradt egy kisebb sóvirágmező!

Hasonló mezők az Alföld szikes pusztáin nem számítanak rendkívülinek, de Székelyföldön ez az egyedüli tömeges sóvirág-előfordulás. A gyp intenzív legeltetése miatt minden bizonnyal ez az utolsó mező is hamarosan az enyészeté lesz.

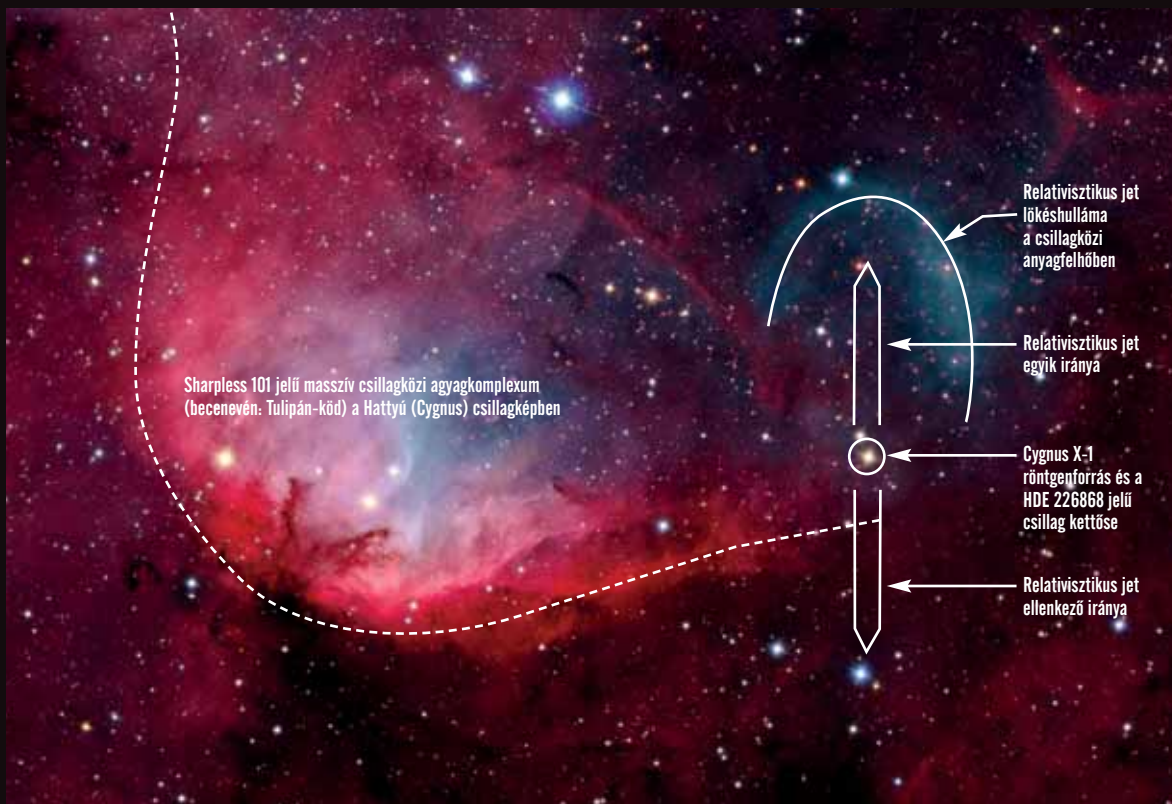
SZÖVEG ÉS KÉP: JAKAB GUSZTÁV

A SÓVIRÁG LILA PÁRTÁJA
és hártás murvalevelei

AZ UTOLSÓ SÓVIRÁGMEZŐ

Homoródszentpál határában. A templom környékén egykor római erőd állt

Sharpless 101 jelű masszív csillagközi agyagkomplexum
(becenevén: Tulipán-köd) a Hattyú (Cygnus) csillagképben

Relativisztikus jet
lökéshulláma
a csillagközi
anyagfelhőben

Relativisztikus jet
egyik iránya

Cygnus X-1
röntgenforrás és a
HDE 226868 jelű
csillag kettőse

Relativisztikus jet
ellenkező iránya

nagyobb kiterjedésű, mint a feltételezett forrás. Kiderült, hogy a csillag és a röntgenforrás egymás körül kering, a keringés periódusából pedig a Cygnus X-1 tömegére következtettek, amely ismételen meghökkentő módon óriásira adódott, nagyobbra, mint bármely más, eddig ismert kompakt égitest lehetséges tömege!

Míndeközben a fizikusok és a kozmológusok egyre közelebb jutottak a titokzatos, „zárt” csillagok elméleti megfejtéséhez. Megértették például, hogy egy ilyen égitest kifelé, a kozmikus környezete irányába hagyományos testként viselkedik. Ám a Schwarzschild-sugáron belül, az úgynevezett eseményhorizont mögöl nincs belőle visszaút. Ami anyag oda bezuhant, az örökre elveszíti atomi szerkezetét, és csak három tulajdonsága marad: a tömege, a perdülete és az elektromos töltése. Egy ilyen rettenetesen nagy sűrűségű égitest központjában a tér-idő görbülete végtelenné válik, annak egyenletes, matematikai úton leírható függvénye megszakad, vagyis az emberiség jelenleg elfogadott fizikai elméletei ott érvényüket veszítik. Ezt a speciális helyet a „zárt” csillag belsejében szingularitásnak nevezték el. 1967-ben John Archibald Wheeler e különös égitesttípust egy olyan jelenséghez hasonlította, ami a kozmosz bármely irányából nézve fekete lyukként tűnik fel. Wheeler megjegyzése oly találonak bizonyult, hogy ma alig akad ember, aki ne hallott volna a fekete lyukakról.

Mi látható mindebből?

1973-ban a csillagászok kijelentették: a Cygnus X-1 röntgenforrás és a HDE 226868 jelű csillag egy olyan szoros kettőscsillagot alkot, amelynek egyik tagja egy fekete lyuk. Ez anyagot szív magába csillagtársától, s mielőtt a belseje felé zuhanó csillaganyag spirális pályán eltűnne benne, az anyag belső ellenállásának köszönhetően több millió K-re melegszik, és többlethőjét röntgen- és gammasugárzás formájában adja le környezetének. Mielőtt az anyag bezuhanna az eseményhorizont mögé, annak kis része kiszökik a csillagközi térbe. Eközben két, ellentétes irányú, közel fénysebességű sugárnyaláb alakul ki. Maga a fekete lyuk láthatatlan, azonban a környezetében lezajló kataklizmikus események már érzékelhetőek a nagy energiájú hullámhosszakon vizsgálódó kutatóknak. A rendkívüli sebességű sugárnyalábok is messze kinyúlnak a fekete lyuk környezetéből, és nekiütköznek a környező csillagközi felhőknek. Ott, ahol a felhők sűrűbbek, paraboloid alakú ütközési zóna alakul ki, ami az emberi szem számára is látható tartományban felfénylik, így az asztrofotósok is képesek a megörökítésére.

SZÖVEG: FRANCISCS LÁSZLÓ WWW.PTES.HU
SÁNTA GÁBOR: WWW.MCSE.HU

ŰRÁLLOMÁS A DOLOMITOKBAN

A cím láttán arra gondolhatnánk, hogy az Alpok déli hegycsoportjában egy modern űrkomplexum épült. E futurisztikus elképzelést azonban valóra válthatjuk, ha az immár közel két évtizedes múltra visszatekintő Nemzetközi Űrállomás átvonulását megfigyeljük a Dolomitok szikláin felett. Olaszországban, a 2239 méter magasan fekvő Pordói-hágóban álló,

kis kápolna háttérében egy augusztusi éjszakán sikerült megörökíteni a mesterséges égitest útját. A fénykép hét expozícióból álló sorozatfelvétel eredménye: az űreszköz folytonos íve az egyes képek fényképezőgépre mentése miatt szakad meg több alkalommal. A háttérben a Dolomitok népszerű kirándulóhelyét, a Sella-csoport lépcsőzetes, fennsíkokban tetőző, csipkés sziluettjét látjuk, fölötté a Göncölszekér- és a Cassiopeia-konstellációkat fedezhetjük fel. A képen az alkalmazott hosszú záridő miatt a csillagok a Sarkcsillag körül rövid, koncentrikus íveket írnak le.

SZÖVEG ÉS KÉP: LADÁNYI TAMÁS

A NAP-ANALEMMA

KÖZPONTI CSILLAGUNK ÉVES JÁRÁSA, EGYETLEN FOTÓN

E Nap-analemmát **SOPONYAI GYÖRGY** öröközte meg munkahelye közeléből, a Duna budai partjáról, egy éven át tartó munkával. A felvételbe a Nap járása mellé a Rákóczi híd, a Nemzeti Színház és a Művészetek Palotája építményegyüttesét komponálta. Minden alkalmas napon két fotót készített: elsőként egy nagyon alulexponáltat, amelyen pusztán a Nap kicsiny korongja látszik, majd egy normálfelvételt, ahol már a tájelemek is megjelentek. Összesen 34 ilyen fotópáros segítségével született meg az égi nyolcas. A kompozíciót végül hosszas várakozás és égboltlesés után november végén észak felől besodródó felhő megörökítésével tette teljessé

Napunk látszólagos égi útja az esztendő során folyamatosan változik, napról napra más helyen kel, delel vagy nyugszik. A jelenség egyik oka középiskolai tananyag: a Nap égi útjának éves változását a Földünk saját keringési síkjához mért 23,5°-os tengelyferdesége határozza meg. Ez az életető jelenség hozza létre az évszakokat évről évre, befolyásolja alapvetően az éghajlati övezetességet, és közvetve segített az élet elterjedésében is a bolygó felszínén.

A Nap éves járásában azonban jelen van egy másik, nehezebben megfigyelhető összetevő is. Ha egy adott földrajzi helyről, minden egyes napnak ugyanabban az időpontjában rögzítjük a Nap égi helyzetét, észrevehetjük, hogy az bizonyos hónapokban siet, és hamarabb kel át a délvonalon, más időszakokban pedig lemarad, és csak késve delel. A Nap éves járását szisztematikusan rögzítve tehát a delelési magasság változásával és napi elcsúszásával együtt eredményül egy nyolcas számjegyre hasonlító alakzatot kapunk. E rajzolat neve: analemma.

A nyolcas arányai földrajzi helyzetünktől függően jelentősen változnak, ezt pedig a navigációban és például a napórakészítésben is felhasználják. A nyolcas rajzolat és egy gnómon (árnyékvető pálca) segítségével még naptár is készíthető, ilyet láthatunk például a Greenwichi Obszervatórium falán. Az angol királyi csillagda oldalán mindennap délben a gnómon árnyékának csúcsa a nyolcas meghatározott pontjára esik.

Nyolcas születik

A Nap delelési magasságának éves ciklusa a Föld tengelyferdeségére vezethető vissza. De mi az oka a Nap időbeli elcsúszásának? Nos, a Föld megközelítően körpályán kering a Nap körül, de nem pontosan. A földpálya valójában enyhe ellipszis, amire Kepler II. törvénye vonatkozik, vagyis: egy keringő égitest a pálya napközeli szakaszán sebesebben halad, a naptávolban azonban lelassul. A Föld is így tesz: télen napközben nagyobb, nyáron naptávolban kisebb a keringési sebessége. A Föld tengelykörüli forgása azonban nem követi a pályamenti sebességének változását, egyenletes marad, így a forgás és keringés között apró, néhány fokos eltérés alakul ki. Mivel a Nap az ellipszispálya egyik gyújtópontjában, azaz aszimmetrikusan helyezkedik el, a forgó Földről hol a Nap „el”, hol pedig „mögé” nézünk, azaz sietni és késni látjuk. E mozgási összetevőkből kialakult látszólagos égi nyolcas az északi féltekén a látóhatárközeli hurokrészén teltebb, a felső fele viszont keskenyebb – a déli féltekén pedig éppen

fordítva. Ez az eltérés annak köszönhető, hogy a Föld napközelsége, azaz gyors szakasza az északi féltekén telre, a délin viszont nyárra esik. Az égi nyolcas két végpontját a napfordulók jelzik, hossz-tengelyének horizonttal bezárt szöge pedig nemcsak a földrajzi helyszíntől, hanem a napszaktól is függ: délben majdnem függőleges lesz, míg dél előtt balra, délután pedig jobbra dől.

Kihívás – egész évre

A Nap égi helyzetének pontos mérése a hajósok, utazók számára elengedhetetlen volt a modern navigációs eszközök előtti korban, de például nemrégiben döntött úgy az amerikai haditengerészet, hogy ismét oktatni kezdik a csillagászati navigációt, a számítógépes-műholdas helyzetjelző rendszer esetleges kiesésére felkészülve.

Míg a régi utazók számára létfontosságú volt, az amatőr csillagászok szemében leginkább esztétikai élményt nyújtó szórakozás az analemma megfigyelése. Egy asztrofotós számára viszont hatalmas kihívás elkészíteni! Egy esztendőn át meghatározott időközönként, a nap azonos időpontjában kell lefotózni a Napot az égbolttal, tájjal együtt, pontosan ugyanazon helyszínről, végig azonos irányba néző kamerával, teljesen meg egyező optikai rendszerrel.

Ahhoz, hogy a látványos eredmény megszületessen, előzetes számítások, a lehetséges helyszínek felmérése és azok alapos ismerete szükséges. El kell dönteni, hogy mely napszakban érdemes megörökíteni a Napot, ismerni kell a helyszínrre jellemző időjárási viszonyokat, hisz télen reggelente gyakran van köd, nyári délutánonként pedig a megnövekvő gomolyfelhők takarhatják el az eget.

Ha az időjárás kedvezőtlen, akkor akár heteken át – hazánkban nem szokatlan télen a hetekig tartó szürke, ködös idő – hiányos lesz a nyolcas rajzolata, és a fotós kezdheti előlről az egész éves munkát. Különösen szerencsés eset, ha egy éven belül sikerül megalkotni az analemmát! Nem csoda, hogy még ma is csak keveseknek adatik meg a teljes égi nyolcas megörökítésének élménye, persze eleve kevesen is kezdenek bele, hiszen egyetlen kép mögött hosszú hónapok munkája rejlik. Aki kedvet érez egy ilyen vállalkozáshoz, annak a Nap égi helyzetének kiszámításában ma már planetárium-szoftverek és mobiltelefonos alkalmazások is rendelkezésre állnak! A többi csupán a fotós kitartásán és türelmén múlik.

SZÖVEG: FRANCISCS LÁSZLÓ WWW.PTES.HU
LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA

AMERIKA BÖLCSŐJE

A La Rábida-kolostor Andalúziában, Huelva város mellett, az Odiel és a Tinto folyó összefolyásánál található. A ferences kolostor Kolumbusz Kristóf révén vált történelmi hellyé.

Itt tartózkodott 1484-ben Kolumbusz: a klostrom történelmi találkozó helyszíne volt, amelyen Antonio de Marchena csillagász és szerzetes, valamint Juan Pérez apát, Kasztília királyi kincstárnoka vett részt. Kolumbusz itt avatta be az apátot tervébe, s Juan Pérez az ügy szószólója lett a katolikus királyoknál: így vált lehetővé Kolumbusz felfedezőútja. Számos forrás ír ugyanakkor arról is, hogy Kolumbusz maga is a ferencesek csuháját hordta, ami talán arra is bizonyíték lehet, hogy a rendhez tartozott.

A kolostor eredetileg erődített hely volt, védelműl a kalózok ellen; a vándorok és hajótöröttek menedéke. Az 1755-ös földrengés – amely Lisszabont is súlyosan érintette – a kolostort is megrongálta.

Az épületben ma is látogatható az a kis szoba, ahol Kolumbusz és az apát beszélgetései folytak. Ezt a szobát a történetírás „Amerika bölcsőjének” nevezi. Az apát egykori cellájában Cano festményeit láthatjuk, a jelenetek Kolumbusz életébe engednek bepillantást.

A folyosóról nyílik a főterem, ahol viszont a „La Rábida-i beszélgetések” zajlottak: Juan Pérez a város legbefolyásosabb polgárait óhajtotta megnyerni a nagy utazáshoz: végül a Pinzón testvérek támogatását el is nyerte, akik a Nina és a Pinta kapitányaiként vettek részt a felfedezőúton.

A kolostor mellett, a Tinto folyó partja mentén kialakított, kis mester-séges tavon Kolumbusz három hajójának pontos mása látható, amelyek a sevillai világkiállításra készültek. A Nina, a Pinta és a Santa Maria fedélzetére minden látogató felmehet, a hajót és annak belső kabinjait is körbejárhatja.

Mudejár stílusú szálloda is áll a kolostor mellett, közelében az 1892-ben felállított, 65 méter magas, fehér márványoszlop emlékeztet Kolumbusz utazásának 400 esztendő évfordulójára. La Rábida ferences kolostorát már 1856-ban nemzeti történelmi emlékhellyé nyilvánították.

SZÖVEG ÉS KÉP: DUDDA ROLAND

A PINTA

Kolumbusz hajójának másolatát nézve szinte mindenkiben felvetődik: a hatalmas úthoz képest milyen kicsi járművek (balra fent)

KÍVÜLRŐL ZÁRT

... de belülről otthonos.
A La Rábida-kolostor falai erődyszerűek (balra)

LECSÚSZTUNK A KILÁTÁSRÓL

Most már mindjárt én következem, rajtam a sor. Vajon milyen érzés lesz? Félni fogok? Vagy teljesen átadom magam az élvezetnek? Azt mondták, nem tart sokáig, de az a húsz másodperc egyelőre egy örökkévalóságnak tűnik. „Hiszen csak ötvenkét méter!” – hallom a hátam mögül. Igen, viszont Európában ez már így is rekordnak számít... De már nincs idő meggondolni, zöldre vált a lámpa: indulás!

A látvány szó szerint szédületes

Aligha akad olyan nap a Klagenfurt mellett fekvő Pyramidenkogel tetején, hogy valaki ne ezekkel a gondolatokkal a fejében indulna el a méltán híres, kilátót körbeölelő csúszdán. Már maga a torony is 850 méter magasan fekszik, és ehhez még hozzáadódik az épület döbbenetes, százméteres magassága, amivel nem mellesleg ez a világ legmagasabb, fából készült kilátója. Ráadásul a Pyramidenkogel esetében nemcsak lefelé, de felfelé is érdemes a gyorsabb utat választani, mivel nem is akármilyen – üvegborítású – panorámalifttel utazhatunk. A látvány pedig magáért beszél: rálátásunk nyílik az egész Wörthi-tóra – a tartomány egyik legszebb és legnépszerűbb vidékére –, a környező hegyekre, sőt, akár Olaszország és Szlovénia határvidékét is megcsodálhatjuk.

Klagenfurtban bárkiből lehet Vasember

A Wörthi-tó nemcsak a nyugalom és a pihenés fellegvára: a számtalan vízi sport mellett nagyon népszerű a tó körbeciklizése is, mivel ez egy igen kellemes, 42 kilométeres túrát tesz ki. Akinek pedig még ezután is kilométerhiánya lenne, az se szomorodjon el, van rá megoldás, ugyanis itt kerül megrendezésre az osztrák *ironman* is. A tó partjáról induló verseny 3,8 kilométeres úszással kezdődik, amit pedig egy könnyed, 180 kilométeres biciklizés és a maraton követ. A kristálytisza víz és a táj szépsége sokakat vonz: évente közel háromezer induló vesz részt a versenyen.

A PYRAMIDENKOGEL
mára egész Karintia jelképévé nőtte ki magát

KLAGENFURT PARÁNYI BÜSZKESÉGE,
ahol Phileas Foggnak 80 perc is elég lett volna

Sok jó épület kis helyen is elfér!

Én azonban inkább a Minimundus felé veszem az utam, ahol egy teljesen egyedülálló, kicsinyített világba kalandozhatunk el, akárcsak Gulliver a törpék országában. Földünk leghíresebb épületei vesznek minket körül – mindössze annyi változtatással, hogy minden 25-öd része az eredetinek. A lábunk előtt hever a legapróbb részletekig kidolgozott Taj Mahal, a belga Atomium és az egész Szent Péter tér – de akár még ismerős, hazai épületeket is felfedezhetünk. Ráadásul ez az igencsak abszurd világ sohasem alszik, folyamatosan mozgásban van: megállás nélkül apró vonatok és hajók köröznek körülöttünk.

Ahogy a több mint 150 makett között sétálok, hirtelen egy űrhajóhoz érek, ahol a tömeg valamiért nőttön-nő, hamarosan ki is derül, miért: az

irányítóközpont megkezdte a visszaszámlálást. „T mínusz 15 másodperc. Beindultak a főhajtóművek. 4-3-2-1 és kilövés!” Míg a gyerekek lélegzet-visszafojtva várakoznak, a felnőtt nézők szkeptikusan követik az eseményeket. Ekkor azonban – a látogatók legnagyobb megdöbbenésére – az űrhajó egyszer csak valóban emelkedni kezd, méterekkel a fejünk fölé száll, ráadásul egy hatalmas füstfelhő is jelzi a sikeres rajtot. Hogy miért érdemes Klagenfurtba utazni? Valószínűleg itt található a világ legforgalmasabb űrközpontja: óránként felszáll egy gép!

SZÖVEG: BERCZKI MAIJA

Információ: www.karintia.com/hu

LAKÁSOK ÉS ÜDÜLŐK A BALATON KÖRÜL

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) évente kb. 2 millió vendéget fogad, annak ellenére, hogy állandó lakossága csak 260 000 fő volt 2014 végén. A 180 települést magában foglaló térség működésének szabályozása, valamint jövőbeli alakítása rendkívül izgalmas és összetett feladat, aminek sokoldalú adatforrása a Lechner Tudásközpont által működtetett Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR).

A 2005–2014 közötti időszak építészeti mutatóit vizsgálva szembevetendő, hogy a Balaton körül az országosnál nagyobb mértékben bővült a lakásállomány, az üdülők gyarapodása viszont egy kissé elmaradt a hazai átlagtól! (A lakás és az üdülő fogalmát a statisztika műszaki és funkcionális szempontból is különválasztja: a lakástól eltérően az üdülő csak időszakos tartózkodás, pihenés céljára szolgál, és nem feltétel a fűtethez sem.) Tíz év alatt ugyanis 9338 lakás és 1511 üdülő épült a térségben, így 2014 végén a lakások 7,5%-a volt az új építésű (az országos átlag 5,4%), az üdülőknek pedig 2%-a (az országos átlag 2,3%).

Bár úgy tűnhet, hogy a Balaton északi partja fejlődik gyorsabban, a statisztikák szerint a legintenzívebb építkezés a tó keleti és nyugati végén, valamint a déli parti településeken zajlott – szinte a budapesti agglomerációval vetekedve. Ez többek között a főváros közelségével és a jobb elérhetőséggel (M7-es autópálya és déli parti vasút) magyarázható.

A térségben a legtöbb új, vagy újszerű lakást és üdülőt felmutató első tíz település döntően part menti: Balatonalmádi, Balatonboglár, Balatonfüred, Balatonlelle, Cserszegtomaj, Fonyód, Hévíz, Keszthely,

Zalakaros és persze ide sorolható a Balaton legnépesebb települése, a 25 368 lakosú Siófok is. A teljes állományból a 2005–2014 között épült lakások és üdülők aránya több mint 15% például Balatongyörökön, Balatonmárfiárfüredön, Balatonőszödön, Balatonrendesen, Balatonszemesen, Cserszegtomajon, Felsőörsön, Siófokon, Szántódon és Tegyónon.

2005-ben az épülő családi házak száma még kétszerese volt a társasházi lakásokénak a part menti városokban (például Balatonfüred, Keszthely, Siófok), ám az utóbbi években inkább többszintes, többlakásos házak épültek. Ez megmutatkozik az átlagos alapterület nagyságában is: ahol a családi házas építkezés a jellemzőbb, 90–110 m² az átlagos alapterület (például Balatonföldvár, Felsőörs, Lengyeltóti), a többlakásos épületek dominanciája esetén azonban ez az érték 60–80 m² körüli (például Balatonboglár, Balatonőszöd, Balatonfenyves). A vizsgált tíz évben az üdülőkörzetben épült lakások átlagos alapterülete 96 m², ami kissé alacsonyabb a 100 m²-es országos értéknél.

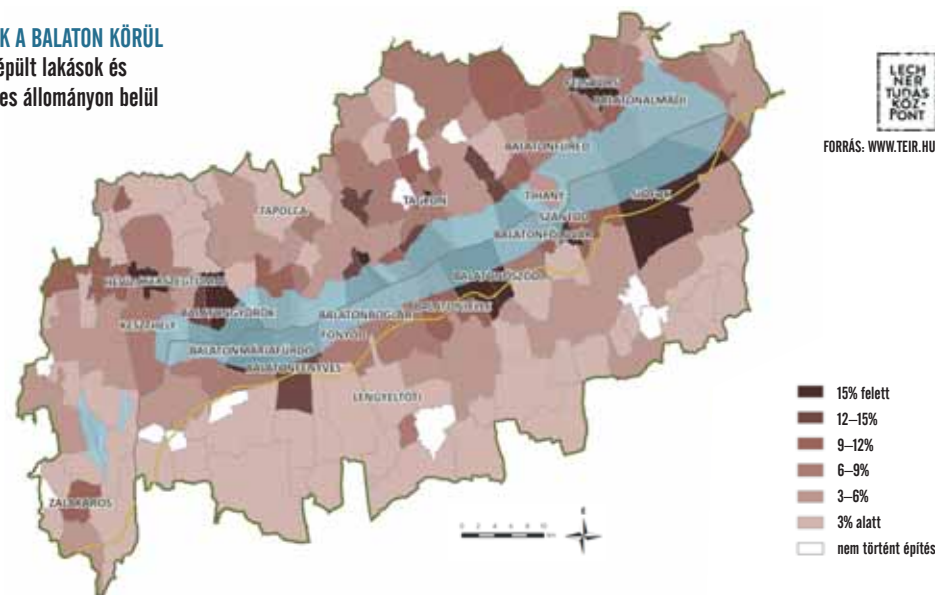
A TeIR adataiból az is kiderül, hogy egyre több a gazdasági szervezet és mind kevesebb a természetes személy az építetők között. Családi házak továbbra is főként saját használatra épülnek, s fokozatosan nő a közcsatornával ellátott lakások aránya.

A térség kiemelkedő lakás- és üdülőépítési mutatókkal rendelkező településeit interaktív térképünk mutatja be részletesebben, amely a <http://gis.lechnerkozpont.hu/foldgomb> weboldalon érhető el.

SZÖVEG: FARAGÓNÉ HUSZÁR SZILVIA

LAKÁSOK ÉS ÜDÜLŐK A BALATON KÖRÜL

2005–2014 között épült lakások és üdülők aránya a teljes állományon belül

LEGYEN ELŐFIZETŐNK!

MIÉRT ÉRDEMES ELŐFIZETNI A FÖLDGÖMB MAGAZINRA?

- ✓ Előfizetőként kedvezménnyel juthat hozzá A FÖLDGÖMBHÖZ!
- ✓ Előfizetőinknek 3 nappal megjelenés előtt adjuk postára a lapot!
- ✓ Nem hiányozhat többet egy lapszám sem az évfolyamból!
- ✓ Előfizetőink egyben a Magyar Földrajzi Társaság pártoló tagjai is lesznek!
- ✓ Előfizetőként Ön támogatja a Magyar Földrajzi Társaság és A Földgömb az Expedíciós Kutatásért Alapítvány tevékenységét!

10 lapszám előfizetőknek 9400 Ft helyett csak: **7500 Ft**

HA
NAPELEM

OPERA
SOLAR
BAUER napelem rendszerek

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: MORVAI SZILÁRD

ATTILA ÉS A BÖLCS BABÁK UHUK ÉS EMBEREK

Aki a természetben nyitott szemmel jár, hamar belátja, hogy az nem igazodik az emberi léptékekhez. A nagy magasságok és szédítő mélységek bűvöletében elgondolkodhatunk, hogy a vadállatok milyen körülmények közt találnak ideális szaporodóhelyet. Létfonosságú a kérdés, hiszen az utódnevelés alatt különösen kiszolgáltatottak: védekezniük kell a szélsőséges időjárás, a ragadozók vagy épp az ember jelentette veszélyek ellen. Hazánk ritka, nagy testű ragadozómadár-fajai gyakran pont ezért is választanak magas fákat, sziklaszirteket, ragadozó emlősök és ember által nehezen járható helyszíneket

STABIL, KÉTKEZES TARTÁS

Szemrevételezés. Az egészséges, jó kondícióban lévő fióka – csüdnél összefogott lábakkal – nyugalomban várja a gyűrűzés megkezdését

MEGLAPULVA

A testvér eközben a földre helyezve várja sorát.
A környezetbe olvadó, rejtő pehelytollzat színét csak a nagy, élénk narancssárga szemek törik meg

A különleges terepek nyilván a fajok védelmi lehetőségeit is meghatározzák. Magas fák lombjai közt, sziklaszirteken, meredek partfalak közelében a hegyászótechnika lehet célravezető. Így zajlik a műfészkek és költőládák kihelyezése, a tojás- vagy fiókamentés, a táplálékmaradvány-gyűjtés, gyűrűzés. És mindez összességében egész éves terepi jelenlétet igényel, hiszen a fokozottan védett, áttelelő szárnyas ragadozóink minden faja egész éves megfigyelés alatt áll. Persze a pusztában, lombkorona nélküli, ligetes környezetben némiképp könnyebb ez a munka, mint hegyi terepen, erdei körülmények között. Ráadásul itthon ritka a természetvédelmi munkához is megfelelően képzett, ám jó mászórúttal rendelkező szakember.

Kímélő közelítés

A pufferzóna ebben az esetben azt a – rendszerint körben mérendő – területet jelenti, amin belül az emberi jelenlétet az adott faj zavarónak tekinti. Télen e kör sugara kisebb, költési időben nagyobb. Ráadásul a szakmai tudáson kívül jó adag ráérzőképesség is szükséges, amikor az érzékeny fajokhoz közelítünk – otthonukba belépve a legapróbb hiba sem megengedhető. Fejlett érzékszerveikkel minden esetben hamarabb érzékelik a közeledő embert, mint azt gondolnánk. Az ösztöneikre hallgató, óvatos állatok számára a természetvédők feltűnése is potenciális veszélyt je-

lent, hiszen e vadak nem tudnak különbséget tenni ember és ember között.

Bereczky Attila vadgazda és agrármérnök, erdész, bűvár, ipari alpinista, hegyászó, barlangkutató, barlangi mentő, extrém favágó. 20 év alpinistatapasztalatát azonban nemcsak megélhetésre, de hobbi-já támogatására is felhasználja a hazai természetvédelemben. A honi ragadozómadár-védelemben javarészt a rendkívüli munkák elvégzéséről híres, de ritka bagolyfajaink terepi felmérését is végzi.

Egy apró, borsodi faluban találkozunk. Három uhuterritóriumot célzunk meg e májusi napon, fió-

kákat fogunk gyűrűzni. Maga a művelet a madárvédelmi munka egyfajta gyümölcse. A madarak jelölése tudományos célú, a gyűrűzők kézbe vehetik munkájuk gyümölcsét, a szaporulatot. Hiszen a fajok fennmaradásának kulcsa az éves szaporulat megléte, a terepi munka célja pedig az egyedek (és élőhelyek) egész éves védelme és szaporodásuk elősegítése. Amennyiben az élőhely minősége megfelelő és az állatok nem pusztulnak el emberi hatások következtében, a szaporulatuk a természetes szelekció mellett is biztosítja a faj hosszú távú jelenlétét.

Fák, tornyok, baglyok

Attila – még gyerekként – a zempléni nagyszülői házból indult rendszeres hegyi kalandjaira. Az ottani sziklákon kezdett el mászni teljesen egyedül, most, 25 év távlatából visszagondolva nem is veszélytelenül. Azért egyedül, mert tudta, hogy csak akkor lehet hatékonyan állatokat megfigyelni, ha szólóban mozog és nagyon csendben van. 8-10 évesen éjszakákba nyúlóan beszélgetett a családi solymászbarátokkal, s ez idő tájt – édesapja solymázmadarain kívül – sok sérült, elárvult állatot is neveltek. Kilencévesen veszélyes fák kivágásában segédkezett, gallyakat pakolt, és a munka végén kipróbálhatta a mászóvasat: ekkor már érezte, hogy később ilyen környezetben szeretne dolgozni. 12 évesen mindössze egy válltáskával felmászott a Sóllyombérc Méhkas nevű szikláján (IV-es nehézségű úton), ám a 20 méteres magasságból nem tudott lejönni, csak miután elolvasta a szatyorban lapuló „Zempléni turistakalauzt”, melyből megtudhatta, hogy a sziklafal mögötti láncon miként lehetséges leereszkedni.

Jó magasan vannak, rejtőzködnek, nehezen megközelíthetőek: a templomtornyok élővilága izgalmas témának ígérkezett számára. A baglyok iránti érdeklődése 1995-re csúcspontot ért el, amikor a műfészek-kihelyezés és a ragadozómadárfészkek-

„SASKARMOK”

A faj angol elnevezése *Eurasian eagle-owl*, a sas-bagoly név a fiókkori testrészek méreteit is jól szemlélteti

BIZTONSÁGOSAN FOGVA

alapkövetelmény. A munkaruházat viselése pedig erősen ajánlott. A bal nadrágszáron látható meszelés is jó adat egy madarásznak: jelzi, hogy a fióka nemrég evett (balra fent)

kutatás már rendszeres szabadidős elfoglaltsága volt. A templomtornyokban lakó baglyokat – a helyi kántor és harangozó segítségével – folyamatosan figyelte, a kis faluban terjedő mendemondák azonban nagyobb méretű éjjeli ragadozóról is szóltak! Hazánk egyik legnagyobb testű ragadozójáról: az uhuról. Attila ráfeküdt a témára, és elkezdett utánnuk menni – meg is találta költőhelyüket. A folyamatos nyomon követés és megfigyelés azonban ez esetben különösen nagy kihívás, hiszen a fészkelőhely rendkívül rejtett, és territóriumon belüli helyszíne akár évről évre is változhat. De ma már azt is tudjuk, hogy egy évtized alatt a korábbi pár környékbeli állomány 4 párra nőtt!

HATÁROZOTTAN, PONTOSAN

Az ornitológiai gyűrű szakszerű felhelyezése. A rajzfilmfőhős, Dr. Bubó szaporulatát itt, a természetben szemlélve új kép rajzolódik a bölcs baglyokról...

Erdei apróságok

A terepjáróban is pislog két fióka: Bendegúz és Benedek már hegymászóbeülőbe kötve várja a mai út viszonyosságait. Attila két fia csecsemőkorától kap környezeti nevelést. Mikor elindultunk a költőhelyek felé, apjuk anyatigrishez hasonlóan rakosgatta a kölyköket a kis vízfolyások fölött...

Kúszva-mászva, lassan haladunk előre a vadregényes terepen. Az addig szárazan telő nap ellenére nem bántam meg, hogy gumicsizmát húztam, átfolyások, sárfoltok keresztezik utunkat. A nálunk lévő kötelek és karabinerek segítségével a két gyerek és én is stabil, biztonságos helyzetben vagyunk. Három területet járunk be. Az egyik üres: a fészekalj vagy elpusztult, vagy – optimálisabb esetben – a fiókák már olyan korúak, hogy elhagyták a költőhelyet, és annak tágabb környezetében a szülők tovább etetik őket röpképes korukig. A másik két helyszínen rálelünk az utódokra, összesen öten vannak.

Gyors és pontos gyűrűzőmunka jön, s bár az utolsó helyszínen meglep bennünket a hirtelen érkező eső, zsebünkben a toll- és táplálékmaradványokkal elégedetten hagyjuk el a terepet. Szépen ránk is eseteledik, de a hazaúton csak egy dologra gondolok: a sötétben vadászó uhuszülőkre, „akik” akkorra már valószínűleg táplálékkal felszerelve tértek haza, és hizlalják hatalmas utódaikat. ☺

TÁVOZÓBAN

A szabdalt terep mindenkit jó kondícióban tart (jobbra)

EGY FELNÖTT, ÖT FIATAL

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén ember és állat békés együttélésén évtizedek óta szakemberek és önkéntes természetvédők sokasága munkálkodik

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: TUBA Z. ISTVÁN

ACONCAGUA CSÚCSRA JÁRATOTT TURIZMUS

Miért épp az Aconcagua? És miért nem az olyan szépségek kapnak kitüntetett figyelmet, mint közvetlen közelében a szinte érintetlen Mercedario vagy a Tupungato? Esetleg az Ojos del Salado, a legmagasabb földi vulkán, ami csupán 69 méterrel „kurtább”? Minden bizonnyal azért, mert a Középső-Andokban emelkedő Aconcagua a legmagasabb az amerikai kontinensen, és csak Ázsiában vannak magasabbak. A legekre pedig néha szükségünk van valamiért...

CSÁBÍTÓ LÁTVÁNY
 Az Aconcagua hidegebb, jeges, déli oldala. A tömeges feljutás terepe azonban a hegy szelidebb túlfele

TREND FM
 CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
 A rádióban vendégünk a témáról:
TUBA Z. ISTVÁN
 Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.trendfm.hu

Hetet egy csapásra

Az Aconcagua a Seven Summits – a Hét Csúcs – egyike, ez a hét csúcs pedig (némi tévedéssel) a hét kontinens hét legmagasabbika. Azoknak a hegymászóknak pedig, akik eltökélték, hogy ezeket végigmásszák, mind egy-egy begyűjtendő trófea. A hetek illusztris hegycsoportjába tartozik természetesen az Everest is, vagy épp az Antarktisz teteje, ezért – a nehézségi fok és az igen magas költségek miatt – nem csoda, hogy ez ideig csak mintegy 400 embernek sikerült kipipálnia a teljes listát.

A Hetek hajszolásának története 1985-ig nyúlik vissza, amikor két amerikai milliomos (és egyben hegymászó), Dick Bass és Frank Wells azzal az örültnek tűnő ötlettel állt elő, hogy mind a hét hegyet megmássza – ez Bassnek egyébként sikerült is. A vállalkozást óriási médiajelenlét övezte, és azonnal ráirányította a figyelmet többek között az Aconcaguára is, mely addig – a hegymászás történetének első 100 esztendejében – csak csekély érdeklődésre tartott számot.

Az elmúlt néhány évtizedben a magashegyi turizmus világszerte mind felkapottabbá vált, de míg például az észak-amerikai Denali (korábbi nevén Mount McKinley, szintén a Hetek egyike) látogatóinak száma a '80-as évek közepétől máig épphogy csak megduplázódott, addig az Aconcagua több mint tízszeres növekedést könyvelhetett el. Természetesen a Hét Csúcs meghódítása utáni vágyon kívül a hegynek van más hegymászó-vonzereje is: bár a normálúton valójában nem kell mászni (nem kell a kezünket használni a felkapaszkodás során), mégis kiváló terep a tapasztalatgyűjtésre, az akklimatizációra a még nagyobb, nyolcezres kalandokra...

HÉT CSÚCS

Jegyezzük meg nyomban, hogy Európa legmagasabb csúcsa a Mont Blanc, a Kaukázus teljes egészében Ázsiában húzódik... De nem ez a csúcscsoport egyetlen kakukktója.

Valójában kétféle lista létezik: az eredeti Bass-féle és a Reinhold Messner által módosított, amiben az ausztrál Mount Kosciuszko (2228 m) helyett az indonéziai Puncak Jaya (4884 m) szerepel azon az alapon, hogy utóbbi bár földrajzilag Ázsiához tartozik, földtani értelemben már Ausztrália része. Nem elhanyagolandó az sem, hogy a Puncak Jaya mellett, hogy lényegesen magasabb, sokkal komolyabb hegymászókihívást is jelent.

És akinek mindez még nem lenne elég, létezik a kontinensek MÁSODIK legmagasabb csúcsait meghódítandó mozgalom (ami már csak azért is sokkal nehezebb, mert képbe kerül a K2). Sőt, már egy ideje fut a kontinensek legmagasabb vulkánjait trófeaként begyűjtő igyekezet is!

	KONTINENS	HEGYCSÚCS	MAGASSÁG	HEGYSÉG	ORSZÁG	ELSŐ MEGMÁSZÁS	BASS	MESSNER
1	Ázsia	Mount Everest	8848 m	Himalája	Nepál/Kína	1953	✓	✓
2	Dél-Amerika	Aconcagua	6961 m	Andok	Argentína	1897	✓	✓
3	Észak-Amerika	Denali (Mount McKinley)	6194 m	Alaskai-hegység	Egyesült Államok	1913	✓	✓
4	Afrika	Kilimandzsáró	5895 m	–	Tanzánia	1889	✓	✓
5	Európa	Elbrusz	5642 m	Kaukázus	Oroszország	1874	✓	✓
6	Antarktisz	Mount Vinson	4892 m	Sentinel-hegység	–	1966	✓	✓
7	Ausztrália	Mount Kosciuszko	2228 m	Nagy-Vízválasztó-hegység	Ausztrália	1840	✓	
	Ausztrálázsia	Puncak Jaya	4884 m	Sudirman-hegység	Indonézia	1962		✓

SEVEN SUMMITS – a 7 kontinens legmagasabb hegycsúcsai Dick Bass, illetve Reinhold Messner értelmezésében

Magashegységet mindenkinek!

Az utazás olcsóbbá válásával olyan úti célok is elérhetőek lettek az átlagember számára, amik korábban csak a tehetősek vagy szponzoráltak, speciális felszereléssel és felkészültséggel rendelkező elit előjogának számítottak. A Hét Csúcstól több is ezek közé tartozik. A hegymászófilmek a popcornfaló mozinézőknek is tálcán szállítottak egy olyan különleges világot, amiről korábban halvány képi elképzelésük sem lehetett – és nemcsak a romantizáló-mitizáló forgatókönyvek, hanem a véres-nyers valóságot felvonultatók is fűtik a kalandvágyat.

A feltámadó igényeket pedig a piac maximálisan próbálja kielégíteni. Cégek egész sora kínálja csomagjait, melyek a kliensek – az adott körü-

... háló- és étkezősátor, tábori WC, meleg vizes zuhany, orvosi szoba, internetkapcsolat, festőműterem, kocsmá áll a magashegyi túrázók vagy a csak idelátogatók rendelkezésére. Borsos áron, természetesen.

BABZSÁK, INTERNET, SÖR
Nem a Deák téri bulinegyedben,
hanem a 4350 méter magas alaptáborban.
Magas szintű relaxáció

TÁRLATVEZETÉS

A világ legmagasabban fekvő művészeti galériájában Miguel Doura, az „Aconcagua festője” állítja ki és kínálja eladásra képeit (jobbra fent)

INDUL A KALAND

A Horcones völgyében, 32 km hosszú túrával érhető el a normálút alaptábor, a Plaza de Mulas. Falinaptár-háttérkép-ként már itt feltűnik a végcél (jobbra lent)

mények között lehetséges – maximális kényelmét szem előtt tartva csábítják a finoman szólva is vegyes tapasztalatokkal rendelkező kalandvágyók ezreit egy-egy népszerű csúcstól. A komfortfokozatnak pedig szinte csak a pénztárca szab határt – a csomagok felhordásától az akár 6000 méter magasban felszolgált meleg vacsoráig széles a repertoár. Az Aconcagua-alaptáborban háló- és étkezősátor, tábori WC, meleg vizes zuhany, orvosi szoba, internetkapcsolat, festőműterem, kocsmá áll a magashegyi túrázók vagy a csak idelátogatók rendelkezésére. Borsos áron, természetesen.

A folyamatra pedig a pozitív visszacsatolás jellemző. Minél vonzóbb egy hegycsúcstól a turisták számára, annál inkább kiépül az őket támogató infrastruktúra. Azután az igénybe vehető szolgáltatások egyre szélesedő köre olyanokat is idecsábít, akiket a korábbi, mostohább körülmények még eltántorítottak...

VESZTESÉGLISTA

A Horcones gyakori áradása az őszerkaravánokat olykor meredek hegyoldalakban futó nyaktörő ösvényekre kényszeríti, ahol a szokatlan terep miatt egy-egy állat időnként le is zuhan

SZÁRADÓ BONSZAJ

4000 méter felett a látható élővilág elenyészően csekély, s a szinte mindennap máshol folydogáló Horcones nem könnyíti a próbálkozók dolgát

Ahol (már) a madár se jár

A tágabb környezetre gyakorolt hatása szempontjából akár előnyös is lehet, hogy a hegyi turizmus egyetlen helyre koncentrálódik. „Beáldozni” egy völgyet a végén ott magasodó csúccsal, lepje el azt a turisták zöme, hagyva a többit viszonylagos érintetlenségben – ez lehet a szerencsés mellékterméke egy hegycsúcs tömegturizmusának. Talán igen, de nem árt megemlékezni arról sem, hogyan tették tönkre a hegyen hömpölygő tömegek a száraz környezetben magasodó Aconcagua érzékeny növény- és állatvilágát. Még a nagy magasságokban fészkelő kondorkeselyű – talán az egyetlen faj, aminek élőhelyét közvetlenül nem érinti a turizmus – is eltűnt a területről, csupán az 5300 méter magasságban álló 2-es

Még a nagy magasságokban fészkelő kondorkeselyű is eltűnt a területről, csupán az 5300 méter magasságban álló 2-es tábor, az El Nido de Condores (Kondorfészek) emlékeztet egykori jelenlétére.

A „KŐ-ŐRSZEM”

jobbra, a környezete fölé magasodva. A jégmentes, északi arcát mutatja épp. Nevének valószínűsíthető eredete a kecsua „ackon cahuak”

Egy újabb rendelet értelmében már nemcsak a szemetet, de a biológiai hulladékot is le kell cipelni a hegyről.

tábor, az El Nido de Condores (Kondorfészek) emlékeztet egykori jelenlétére.

A jól kiépült infrastruktúra előnye, hogy a szemétszállítás viszonylag egyszerű – és szükséges is: a látogatókon szigorúan számon kérik az: „amit behoztál, vidd magaddal!” elv betartását. Egy újabb rendelet értelmében már nemcsak a szemetet, de a biológiai hulladékot is le kell cipelni a hegyről. A zacskózós megoldás sokak számára kényelmetlen, hiszen az ürítés amúgy is komoly kihívást jelent a nagy magasság, a hi-

deg és a süvítő szél miatt. Vajon hányan gondolnak ilyenkor arra, hogy a mérleg másik serpenyőjében egy egyre magasodó, aconcaguai magasságra törő másik kupac (lenne) található, ami ráadásul az itteni körülmények között csak igen lassan bomlana el?

ÉJ A KOPÁR HEGYEN

A pazar éjszakai látvány kevés érdeklődőt vonz – a pihenés, alvás (már akinek megy) sokkal fontosabb

ÉLET 6000 MÉTEREN

A legfelső (3-as) tábor: a nagy pillanat előtti éjszakát (vagy kettőt) töltik itt a turisták. Szolgáltatás nincs, csak az van, amit magukkal felhoztak

LEFELÉ, CSAK LEFELÉ...

A csúcra felérés, mint tudjuk, a túra fele csupán. A visszatérés a 3-as táborba sem afféle könnyű, levezető séta (jobbra)

No risk, no fun

Az Aconcagua – kiváltképp a normálúton – ún. trekkingcsúcs, nem igényel különösebb gleccserjárás, szikla- és jégmászó-tapasztalatokat, ám kihívások ettől függetlenül is bőven akadnak lejtőin. Ezek közül a legnagyobb a kiszámíthatatlan időjárás, amely percek alatt képes alapjaiban megváltozni. A Csendes-óceán közelsége miatt az orkánerejű szél is gyakori, ami nemcsak a haladást nehezíti, de drasztikusan növeli a hidegérzetet is, amely így akár -40 °C is lehet. Ehhez társulhat még a hófúvás, a látótávolság közel nullára csökkenése, márpedig az eltévedés vagy a fent rekedés ebben a magasságban végzetes lehet. Az ilyen körülmények még a kitűnő fizikai kondícióban lévő, jól akklimatizálódott mászókat is visszafordulásra kényszeríthetik, a próbálkozók jelentős része pedig nem

A Csendes-óceán közelsége miatt az orkánerejű szél is gyakori, ami nemcsak a haladást nehezíti, de drasztikusan növeli a hidegérzetet is, amely így akár -40 °C is lehet.

A csaknem 7000 méteres magasság okozta oxigénhiányos közeg ugyan-csak nem tréfadolog, mert az akut magassági betegségtől a halálos tüdő- vagy agyi ödémán át a szívrohamig számos reális kockázatot tartogat.

ezt a kategóriát népesíti. A csaknem 7000 méteres magasság okozta oxigénhiányos közeg ugyancsak nem tréfadolog, mert az akut magassági betegségtől a halálos tüdő- vagy agyi ödémán át a szívrohamig számos reális kockázatot tartogat. A szinte mindennapos helikopteres mentéseknek a végtagfagyások, -törések és -ficamok mellett ezek a fő okai.

Mindennek ellenére e technikailag könnyű, kedvező időjárási viszonyok közt, jól akklimatizálódva szinte veszélytelen túra erős csáberóval bír, különösen az alpesi magasságú csúcsokat már hátuk mögött tudó vállalkozók körében, akik szintugrásként tekintenek a hegypárra.

Sokan sajnós alábecsülik a felszerelés fontosságát. A nem megfelelő bakancs, kesztyű, hálósák vagy öltözet azonban könnyen vezethet végtagfagyáshoz vagy kihüléshez.

KI-KI NYUGALOMBA

A felső táborokban korán végződik a nap, már csak a brutális lehülés és szél is a sátrába kergeti a táborozókat (balra)

A csúcs egyféle „szegény ember Everestje” státusza abból ered, hogy a majd’ 7000 méteres magasság már tisztes kihívás, igazi kóstoló a legmagasabbak világából, miközben a szükséges anyagi ráfordítás csupán töredéke egy himalájai expedícióénak. Ám andoki viszonylatban így sem aprópénz: a főszezoni csúcsgedély – az évtizeddel ezelőtti ár többszörösére emelkedve – már meghaladja a 800 USD/főt.

Sokan sajnós alábecsülik a felszerelés fontosságát. A nem megfelelő bakancs, kesztyű, hálósák vagy öltözet azonban könnyen vezethet végtagfagyáshoz vagy kihüléshez. Főként az alkalmi hegymászók, az ilyen magasságba első ízben látogatók hajlamosak spórolni az olyan költséges holmikon, mint például a vastag pehelydzseki, melyekre csak a csúcstmenet napján lehet szükség. Egy nagy magasságban is üzembiztos gyújtóval ellátott gázfűző hiánya a napi hóolvasztást, következésképpen az életfontosságú folyadékbevitelt hiúsíthatja meg. A sátnak ki kell bírnia a legvadabb szellőkéseket is, mert a szabadban alvás itt nem alternatíva.

CSÚCS-FORGALOM

A főszezonban érkező nagyszámú túrázó ellenére a tetőn nincs tülekedés, van hely bőven, akár egy focimeccset is le lehetne játszani

Hegymentés kalákában

Bár az alaptáborban 24 órás egészségügyi szolgálat és helikopteres mentőszolgálat áll rendelkezésre, a látogatók számára képest a kiszolgáló személyzet meglehetősen szerény. Az argentin kormány nem támogatja kellő mértékben az ország első számú magashegyi turisztikai célpontját. Ahogy erre felé mondják: „*Es lo que hay*” – „Ez van”. Példaképpen, a helikopter egy szezonban 250-300 üzemórát van a levegőben (egy üzemóra költsége nagyjából 650 USD), ennek azonban csak töredéke a biztosítók által fizetett mentés, nagyobb része a logisztika, ellátás szolgálatában áll: orvosi eszközök, gyógyszerek, élelmiszer, mentő- és felügyelő személyzet szállítását, valamint az őrzőket kell segítségével megoldani.

Érdekes egy pillantást vetni a 2012/2013-as szezon statisztikáira: a december elejétől március elejéig tartó mászóidőszakban összesen 5551 turista kereste fel a hegyet, ebből 170 főt leparancsoltak a hegyről fizikai vagy egészségi alkalmatlanság miatt, 62 mentésre volt szükség,

Az argentin kormány nem támogatja kellő mértékben az ország első számú magashegyi turisztikai célpontját. Ahogy erre felé mondják: „Es lo que hay” – „Ez van”.

KONDORTÁVLATBÓL

Az alaptábor. Színben és formában is jól elkülöníthetők az egyes túraszervező ügynökségek alptáborai (balra)

PORSIVATAG

Ha még nem lenne elégünk a porból, a szembejövő öszvérkaravánok folyamatosan gondoskodnak az utánpótlásról (lent)

A hegyen dolgozók amúgy leginkább szezonális munkások: többségük szünidős egyetemista, hiszen a mászóidény java a nyári szünetre esik.

és hatan veszítették életüket a csúcsmeneten. Ezt vessük össze az itt szolgálatot teljesítők számával, akik váltásban dolgoznak, tehát egyidejűleg csak egy részük van a hegyen; 45 nemzetipark-felügyelő, akik közül általában 2-4 dolgozik a különböző pontokon, 22 orvos (helyszínenként 2-4 teljesít egyidejűleg szolgálatot), 6-7 hegymentő az alptábor és a *Nido de Condores* körzetében. Édeskevés! A csúcstömbről menteni egy mozgásképtelen mászót 15-20 ember megfeszített munkájába kerül, és 10 óránál is tovább eltarthat. Így ha mentésre kerül a sor, hegyvezetők, hordárok, parkfelügyelők, orvosok segítik a hegymentők munkáját. A hegyen dolgozók amúgy leginkább szezonális munkások: többségük szünidős egyetemista, hiszen a mászóidény java a nyári szünetre esik, s választhatnak: lehetnek teherhordók, alptábori munkások, szakácsok, de ha hegymentésről van szó, aki él és mozog, meggy segíteni! ☺

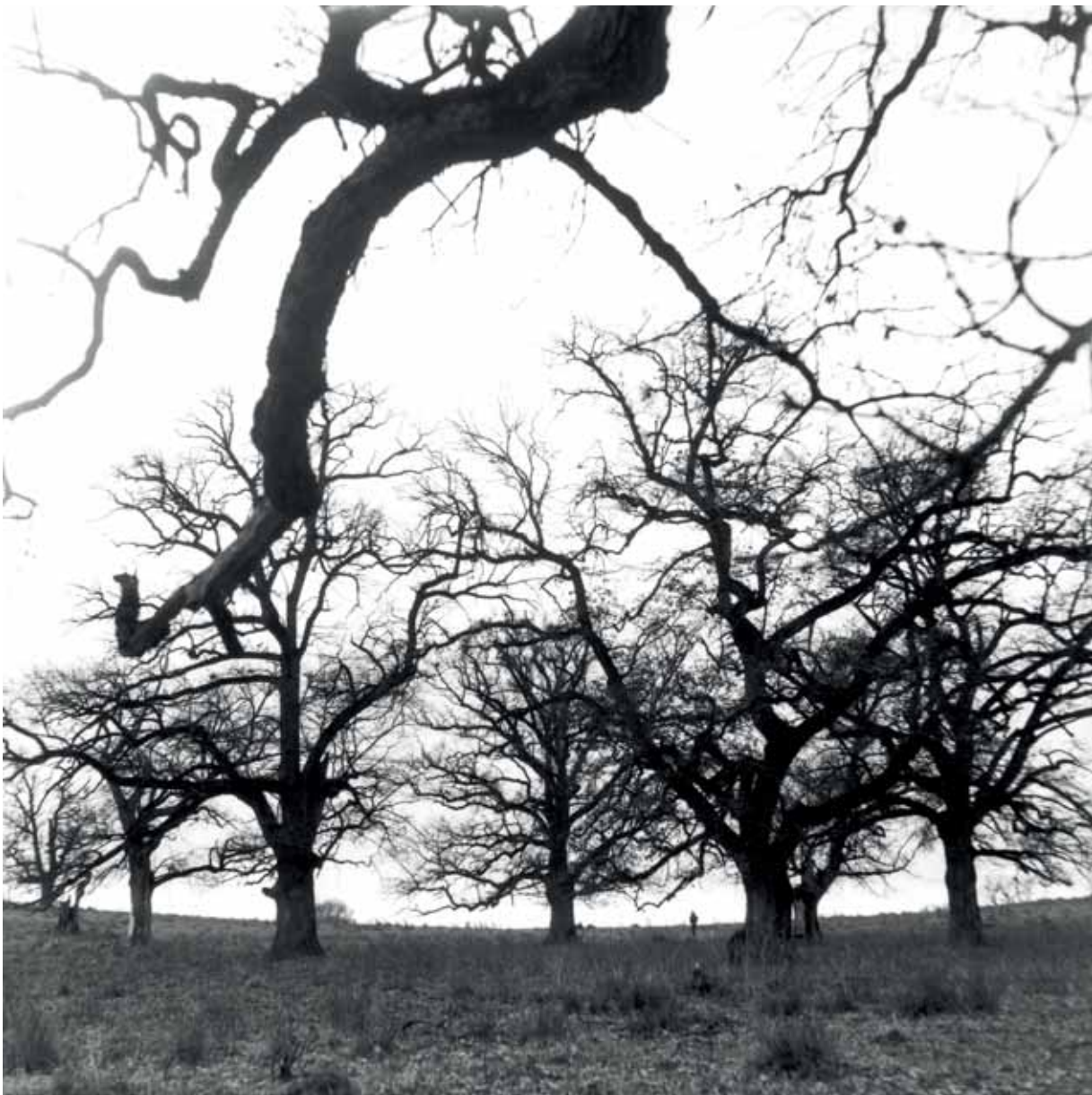

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: KÓSA ISTVÁN

IDŐNKÍVÜLIEK AZ ERDÉLYI SZÁSZFÖLD KÖZLEGELŐINEK FÁI

A dél-erdélyi ősfás legelőkön ugyanazt lehet látni,
mint 50–100 évvel ezelőtt lehetett volna.
Ezek a képek – a gumicsizmákat leszámítva – készülhettek
volna akár 50-60 éve is.

Az öreg tölgyek nagyjából így néznének ki, számukra
egy fél évszázad nem sokat jelent. Nem is érdekli őket,
hogy mi zajlik lent, a völgyben, ahol az éveket olyan
nagyon aprólékosan számolják. Pedig történnek
ott dolgok! A földdarab, amibe belenőttek, már nem is
annyira Szászföld és már nem is mindig közlegelő...

Csak kapaszkodnak a talajukba, szezonban fotoszintetizálnak, és felpakolnak a repedezett kérgük alá egy évgyűrűnyi faköpenyt. A lényeg, hogy legyen egy kevés víz, ne legyen sok a fagyöngy, a cincérek is csak módjával furkáljanak, és rendszeresen csoszogjanak közöttük kétlábúak, akik botjaikat lóbálva terelgetik a négylábúak hordáit, és nézik, ahogy azok érdes fogaikkal és nyelvükkel fűcsomókat továbbítanak emésztőcsatornáikba. Ez fontos, mert ezek a kisebb-nagyobb növényevők a fűvel együtt lerágnak a magoncokat is. Ha nem nyírnák le a gátlástalanul törekvő, fiatal fákat, azok pillanatok alatt már az öregek víz- és tápanyagfejadagját szívogatnák, és rossz esetben akár a fényért is versengeni kellene velük! Akkor annyi lenne a szép koronáknak, a fél évezredes, méltóságteljes haldoklásnak!

Olthévíz/Warmbach/Hoghiz

Nem egészen egy évszázada minden talpalatnyi fás legelő értékes volt a nagy állatállományt tartó szász faluközösségeknek. Majdnem minden szász falunak volt egy kocsányos, kocsánytalan és csertölgyekkel, vackorfákkal telezdelt legelője.

***Mirkvásár/Streitfort/
Mercheasa (előző oldalpár)***

Breite-tető, Segesvár/Schäßsburg/Sighişoara

A Breite-tetőt a segesvári szászok 1583-ban már fás legelőként használták. 1939-ig „Skopationsfest” nevű szabadtéri ünnepeiket is itt rendezték. A II. világháború után már sem okuk, sem lehetőségük nem maradt az ünneplésre. Az új hatalom a Breite-tetőnek is valami „haladóbb” funkciót szánt: repülőtér vagy szántóterület céljára kívánták hasznosítani. Az évszázados fák egy részét kivágták vagy kirobbantották. Végül mégis megmaradt fás legelőnek, ahol 1980-ban egy lőszerraktárat rejtettek el. A közelmúltban, 2001-ben egy Drakula-parkot akartak itt létesíteni. Sorsa végül szerencsésen alakult: jelenleg a Breite-tető az egyetlen, hivatalosan is védett dél-erdélyi, fás legelő.

Kakasfalva/Hahnbach/Hamba
 Most, a 3. évezred elején sok fás legelőről forgalmas utakra, bevásárlóközpontokkal határolt városokra lehet látni. A legtöbb pásztor a társadalom kevésbé szerencsés rétegeiből származik. Gelu volt már bányász, napszámos, ült már börtönben, most Kakasfalván pásztor.

Kőhalom/Reps/Rupea
 Árpi, a csordás és az egyik kőhalmi tölgy. A csordások többsége reggel kihajtja a csordát, este pedig visszatereli a jószágokat a faluba. Estéként leülnek a tévé elé. Napközben a százados fák alatt botjuk bütykére támaszkodnak, és az éppen aktuális országos botrányok, beszélgetőműsorok giccses díszleteinek képei villognak gondolataikban.

A legutóbbi évszázadban, lent, a völgyekben egy kicsit felgyorsultak az események. Ennek hevében eltűntek az erdélyi szászok, és maradtak az egykori szász falvak mint omladozó díszletek. Nincs már semmi abból a stabilitásból, ami századokon át alapjaiban határozta meg az itt élők életét. Épp ellenkezőleg: többségében olyanok lakják az egykori szász falvakat, akik jól megvannak a jelenben, nem a hagyományok tisztelete és a jövőn való gondolkodás tölti ki életüket.

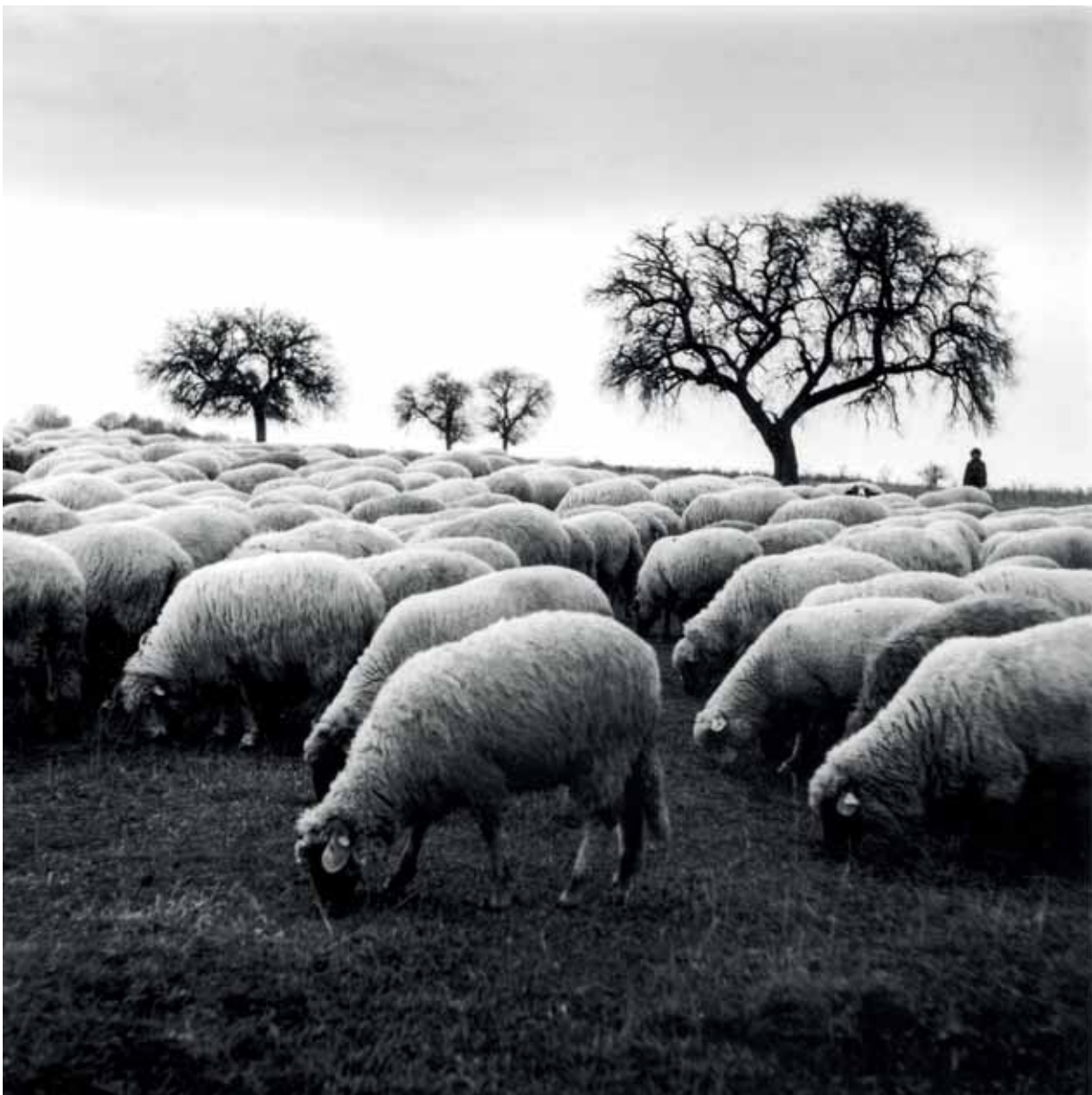

A legelőkön azért szépek a fák, kár, hogy csak kicsit összeszoruló gyomorral lehet nekik örülni. A legelő állatok gazdái kicserélődtek, és a legeltetés alapvető célja is megváltozott. Régen tejért, gyapjúért, bőrért és húsért legeltettek, ma inkább már csak pénzért. Ennek szebbik fele pedig területalapú mezőgazdasági támogatás formájában érkezik. A pénzért cserébe úgy kell kezelni a legelőket, ahogy Nyugat-Európában öltönyös, fekete cérnazoknis hivatalnokok eldöntik. Ha arra adnak pénzt, hogy legyen fa, maradnak a fák, ha pedig arra (és sajnos a jövőben erre esély van!), hogy nem kellenek a fák, akkor már dőlnek is recsegye a százados tölgyek.

Mirkvásár/Streitfort/Mercheaşa
A pásztorok, csordások régen sem a szászok közül kerültek ki. Ami a megmaradt fás legelőkön zajlik, az nem sokban különbözik attól, ami ott egy vagy több évszázada zajlott. Az állatok és a falubeli porták tulajdonosai cserélődtek ki.

Erked/Arkeden/Archita
Vannak azért olyan pásztorok is, akik egyben nyájak büszke tulajdonosai, és fiak is a jószágok, az illatos fű és csípős levegőjű hajnalok világában nőnek fel. És talán majd valamilyen formában tovább is élük ezt az ősi életformát.

Erked/Arkeden/Archita

Tordos/Thorendorf/Turdaş

*És vannak nyugodt, öreg pásztorok is, akiknek társaságában önkéntelenül is kívülről kezdjük szemlélni a mi zavaros, ingergazdag világunkat.
(jobbra)*

Az öreg fák amúgy is csak tereptárgyaknak számítanak az új szomszédai számára. Vagyis: tűzifaként nagyon jól hasznosítható tereptárgyaknak. Nem is lehet elvárni tőlük, hogy gyorsan csodálni kezdjék a göcsörtös, vén fák ágainak fraktálformáját, szabálytalan tökéletességét, amikor amúgy is tele van a fejük a tévéből és rádióból rájuk ontott, számukra többnyire értelmezhetetlen hülyeségekkel.

A KÉPEK ELKÉSZÍTÉSÉHEZ HASZNÁLT ANALÓG FOTOTECHNIKA

A fotók egy 1963-ban gyártott Flexaret VI, kétaknás, tükrökös fényképezőgéppel, rollfilmre készültek. A digitális fényképezés tömeges elterjedése előtt (gyakorlatilag néhány éve) még széles körben alkalmazott fekete-fehér fototechnikai eljárás lényege, hogy a fényképezőgép objektívje által kialakított kép a fényérzékeny ezüst-halogenideket tartalmazó filanyagban bekövetkező fotokémiai változások formájában rögzül majd ez utólagos vegyi kezeléssel válik láthatóvá.

A fénykép készítésének pillanatában a celluloid-szalagra rögzített fényérzékeny anyagra vetül a valóság egy részletének arányosan kicsinyített képe. A fény hatására beindul az ezüst-halogenidek bom-

lása. A jobban megvilágított felületeken több, míg a gyengébben megvilágított részekben kevesebb ezüst válik ki. Ezek az exponálás pillanatában képződő parányi ezüstszemcsék képezik az úgynevezett látens képet.

Az előhívás során az ezüst-halogenidek bomlása felgyorsul, az exponálás során kialakult ezüstszemcsék pedig többmilliószoros nagyságúra növekednek. Így a látens, láthatatlan kép az alkalmazott vegyi kezelés hatására láthatóvá válik. A hívást követő rögzítés (fixálás) során a megmaradt, még mindig fényérzékeny ezüst-halogenidek kioldódnak.

Az így előhívott és rögzített negatívon mosás és szárítás után az exponálás pillanatában a fényké-

pezőgép objektívje által látott világrészlet negatív kép formájában rögzül. Negatív, mert a világos képrészleteknek megfelelő filmfelületen több ezüstszemcse vált ki, így ezek sötétebbek lesznek, míg a sötétebb képrészleteken kevesebb elemi ezüst található, így ezek a foltok a negatívon világosabbak, áttetszőbbek.

A végleges, pozitív papírkép előállításakor (a nagyításakor) gyakorlatilag fordított exponálás történik: a kis felületű, negatív képet tartalmazó celluloidszalagot (az előhívott filmet) átvilágítva a negatív kép egy fényérzékeny réteggel bevont papírra vetül. A negatív sötét részletei a papíron világos foltokként, míg a világos (áttetsző) részek sötét foltokként jelennek meg a megvilágítást követő folyamat (hívás, fixálás, mosás, szárítás) során.

Sövényszeg/Schweischer/Fișer

*Mirkvásár/Streitfort/Mercheașă
(balra)*

Történt azért jó is az utóbbi években: megsza-
porodtak azok, akiknek nem sok közvetlen közük
van a szász közlegelőkhöz és fáikhoz, de tudnak úgy
nézni e fákra, mint lenyűgöző, öreg lényekre. Ke-
vesebben, de azért vannak, akik tesznek is azért, hogy
továbbra is legyen még akikre így nézni. Tőlük függ-
het a dél-erdélyi legelőkön most még tízesével-szá-
zasával fellelhető, évszázados fák sorsa.

Talán majd jönnek olyan állattartó-generációk is,
akik beledőlnek a kellemes melankóliába, ami
ezekből a helyekből árad, és elkezdenek másként néz-
ni a fáikra, és meg se fordul majd a fejükben, hogy
tűzre dobálják a göcsörtös óriások darabjait.

Mirkvásár/Streitfort/Mercheaşa

Mirkvásár/Streitfort/Mercheaşa

*A 900 évesre becsült mirkvásári kocsányos tölgy. Csend-
ben átélte az erdélyi szászok teljes, 800 éves történetét a
betelepedéstől az erdélyi szász kultúra széthullásáig.*

Igazából nem lenne nagy dolog a fás legelők védelme – ha már
manapság mindent védeni kell, ami századokon át magától értető-
dően értéknek számított. Hiszen csak folytatni kell a legeltetést és til-
tani az öreg fák kivágását és felégetését.

Eljutni addig, hogy ezt sokan akarják – az a nehezebb feladat. ☹

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: CSEH ZSOMBOR

AKIK SZEMBENÉZNEK A HALÁLLAL

PESHMERGÁK KÖZÖTT AZ IRAKI FRONTVONALON

A kurd peshmerga szó jelentése: „aki szembenéz a halállal”. Irakban a peshmerga erők felelősek a kurd területek és lakóik biztonságáért. Peshmergáikkal az élen a kurdok évtizedek óta küzdenek elnyomóikkal a független Kurdistan létrehozásáért. Az Iszlám Állam megjelenésével és térnyerésével a kurdok ismét fegyvert fogtak, hogy megvédjék földjüket. Mára bebizonyosodott: mind Irakban, mind Szíriában ők alkotják a legütőképesebb haderőt az ISIS elleni küzdelemben. Az általuk elért sikerek dacára – elsősorban a függetlenségi törekvéseiktől való félelem miatt – a jelentős nemzetközi támogatás azonban továbbra is elmarad. A peshmergák ennek ellenére, politikai és gazdasági nehézségeik közepette kitaróan harcolnak az Iszlám Állam terrorja ellen a majdnem 1000 kilométeres frontvonalon. És korántsem csak Kurdistanért – nap mint nap szembenézve a halállal

Két évvel ezelőtt az iraki kurdok a Bagdadtól való teljes függetlenségük közeli eljövételéről beszéltek, miközben a régió érezhetően nagy gazdasági fellendülés előtt állt. A történelem vihara azonban ismét lecsapott rájuk – ezúttal az Iszlám Állam (arab elnevezéssel: Daesh) képeben. A terrororganizáció gyors térnyerése és a kurd területek fenyegetettsége felülírta a politikai terveket. A rendkívül költséges háború mellett a kurdoknak szembe kell nézniük a napról napra súlyosbodó konfliktus társadalmi következményeivel, valamint az egyre mélyülő gazdasági válsággal. Ráadásul az Iraktól való elszakadásuk gondolata – a komoly katonai sikerek ellenére is – igencsak megosztja a térség államait és a régióban érdekelt hatalmakat.

Hátországi idill

Iraki Kurdistanba érkezésem első estéjén Erbil főtere mellett, a zsúfolásig megtelt bazárban teázgatók kurd barátaimmal. Nyugodtan beszélgetünk, miközben körülöttünk a tömeg bevásárol vagy egy tea mellett üldögélnek, az aktuális eseményeket tárgyalva. Szürreális élmény. Tőlünk 60 kilométerre a 21. század legkegyetlenebb terrororganizációja elleni háború zajlik, de Erbilben és máshol, a hátszágban ebből semmit sem lehet érezni. Minden megy tovább a megszokott kerékvágásban.

„Hozzászoktunk már a háborúhoz, s attól, hogy nem messze tőlünk harcolnak, nem állhat meg az élet” – mondja a legerőszakosabb nyugalommal Shwan, a Zagros News Agency egyik műsorszerkesztője. Ugyanakkor a kurdok már kezdenek belefáradni az eredmények nélküli, véget nem érő küzdelmekbe. „Mi sohasem indítottunk háborút senki ellen, mégis évtizedek óta harcolunk – teszi hozzá Lafaw, aki többször élte át kiszgyerekként, hogy szüleit Szaddám katonái bántalmazták. – Vérünket ontjuk, de nemcsak magunkért, hanem másokért, például értetek, európaiakért is. De ennyi idő után sincsen saját hazánk, egy független Kurdistan” – mondja keserűen, könnybe lábadt szemmel.

Másnap kora délután szélesebben száguldunk egy hatalmas terepjárával Kirkuk felé, miközben pörgős, kurd zene üvölt a hangszórókból. Szántóföldek és gyárépületek mellett suhanunk el, a távolban égő tüzek a kirkuki olajmezők közelségét jelzik. Oda-kint birkanyájait békésen legeltető pásztorokat, piknikező családokat és kergetőző kigyerekeket látok. Lábamnál kísérőim gépfegyverei hevernek: Keyvan és Farhad rokonok, és mindketten az Asayish (kurd hírszerzés és titkosszolgálat) biztonsági tisztjei. Keyvan láthatóan vidám, míg Farhad sokkal komorabb: az ISIS elleni harcokban veszítette el édesapját és bátyját.

Egy Kirkuk előtti peshmerga ellenőrző pontnál csak lassítunk: a terepjáró rendszámát felismerve azonnal tovább is intenek minket. Lehajtunk egy alacsonyabb rendű útra, de biztonsági okokból továbbra is tartjuk a 100 km/h feletti sebességet, hogy könnyebben ki lehessen szúrní, ha valaki követ minket. Keyvan, miközben rágyújt egy szál cigarettára, hátranyúl az egyik gépfegyverért, ellenőrzi, majd ölébe fekteti, felkészülve bármilyen helyzetre: közeledünk a frontvonalhoz...

ELIGAZÍTÁS EGY TEA MELLETT

Kemal Kirkuki egész eddigi életét a kurd függetlenségért való küzdelemnek szentelte. Már 18 évesen bebörtönözték politikai tevékenységéért. A kurd parlament korábbi házelnöke peshmergái körében hatalmas tiszteletnek örvend. Két éve irányítja katonáit a fronton, jelentős sikereket elérve

Tűzvonalban

Újabb, kurd zászlókkal ellátott ellenőrző pontokon haladunk át, majd megérkezünk a harcok miatt teljesen elnéptelenedett, csupán néhány házból álló Qaradara faluba. Itt van Dr. Kemal Kirkukinak, a Kirkuk környéki 5-ös peshmerga szektor főparancsnokának betonfallal és tornyokkal körülvárt főhadiszállása. A hatvanas éveiben járó, legendás peshmerga parancsnok több mint 20 ezer harcosért felel a most 44 kilométeres frontszakaszon. Barátságos mosollyal fogad, majd bevezet puritán berendezésű tárgyalójába, és erős kurd teával kínál.

Nagy kivetítőn térképekkel és fotókkal mutatja az elmúlt hónapok hadműveleteinek eredményeit. „Miközben az iraki hadsereg fegyvereit maguk mögött hagyva menekült el a Daesh emberei elől, mi szinte minden komolyabb külső segítség nélkül harcoltunk, hogy megvédjük Kurdistan és az itt lakókat, tekintet nélkül azok etnikai vagy vallási hovatartozására! – összegzi az elmúlt két év történéseit. – Őszintén szólva nem bízunk az iraki hadse-

regben, mert ők már megmutatták, hogy mire képesek a harctéren. Ám, ahol lehet, igyekszünk velük együttműködni, még ha ez sokszor nehéz is.” A moszuli és makhmourí fronton elindított koalíciós hadműveletek elsősorban az iraki hadsereg vezetésével és az amerikai légiere támogatásával zajlanak. „A peshmerga alakulatok főként támogató funkciót látnak el az iraki hadsereg mögött, elkerülendő az esetleges ellenséges beszivárgásokat” – számol be Kirkuki a lassan három hónapja tartó hadművelet stratégiájáról. Majd hozzáteszi: „Az önálló peshmerga haderő ennyi idő alatt azért komolyabb előrelépéseket tudna felmutatni...”

Noha mára bebizonyosodott, hogy a jelentős sikereket elérő peshmergák jelentik a leghatékonyabb erőt a dzsihadisták ellen, az ISIS kezdeti, meglepetésszerű előretörésekor az első fél évben majdnem 1000 peshmerga esett el. Az Iszlám Állam harcosaival történt első összecsapásról pár nappal később mesél hegyvidéki rezidenciáján a hetvenhez közel álló

Egyenlőtlen erőviszonyok

Sardar Karim vezérőrnagy. „Volt némi hírszerzési információnk a Daesh hadműveleteiről, de Moszul gyors eleste minket is meglepett – idézi fel a 2014. június 10-én történteket a veterán peshmerga tábornok. – Az egyik határ menti ellenőrző pontnál arra lettünk figyelmesek, hogy egy népes, fekete ruhás fegyveres csoport közeledik felénk. Mikor tüzet nyitottak, válaszoltunk rá, de kevesebben voltunk. Egy katonámat elveszítettem, egy másik megsérült, de kitartottunk, amíg az erősítés megérkezett, és komoly veszteségeket okozva visszavertük őket.”

ÁLLANDÓ KÉSZENLÉTBEN

A házimunkát természetesen a harcoló katonák végzik. Így a mosogatószivacs mellett a fegyvernek is helye van a konyhában

„Az elmúlt hónapokban az Egyesült Államok és az európai országok egyre több támogató, kiképző és különleges műveleti egységet vetettek be az iraki és szíriai fronton, ám az egész nemzetközi közösség felelőssége, hogy több fegyvert és felszerelést adjanak a kurdoknak, az egyetlen ütőképes szárazföldi erőnek, amely képes harcolni a Daesh ellen” – hangsúlyozza a főparancsnok. Az erbili kormányzatnak nyújtott katonai támogatást azonban a bagdadi kormány a legtöbb fórumon fékezni próbálja, mert attól fél, hogy a kurdok a nekik nyújtott katonai támogatással kívánják megerősíteni függetlenségi törekvéseiket is. A nagy kérdés tehát, hogy milyen mértékben támogassa a külföld a kurdokat anélkül, hogy az a térségbeli hatalmak (Törökország, Irán), de legfőképpen az iraki kormány tiltakozását és féltelmét váltaná ki?...

A frontvonalon eltöltött egy hét alatt számos történetet hallok arról, milyen egyszerű és ravasz megoldásokkal kénytelenek harcolni a peshmergák. Amíg késlekedik a külső támogatás, szembe kell nézniük azzal a ténnyel, hogy az Iszlám Állam haditechnikailag sokkal jobban felszerelt. Miközben a peshmergák – leszámítva a különleges műveleti alakulatokat – zöme az 1980–1988 közötti iraki–iráni háborúban használt, elavult fegyvereikkel és jelentősebb nehéztüzérség nélkül harcol, addig a dzsihadisták a legmodernebb, Irakban zsákmányolt amerikai katonai eszközöket használják. „Hogyan lehetséges az, hogy a kétmillió Moszult pár nap alatt bevették, és így már komolyabb fegyverekkel harcolnak, mint mi?” – teszi fel a kérdést Kirkuki, de egyből meg is válaszolja, bemutatva az Irakban található fegyverek áramlását.

„A fegyverszállítmányok és a katonai segítség nagy része az iraki hadsereg részére érkezik, mely azonban a valóságban nem létezik. Vagyis: egy ütközet esetén vagy átállnak a másik oldalra, vagy azonnal elmenekülnek, maguk mögött hagyva minden fegyvert és katonai eszközt a Daesh számára.” Emellett a dzsihadisták több iraki fegyverraktár kirablásával is komoly mennyiségű amerikai fegyverre tettek szert. „A legtöbb amerikai eszköz, például a járművek úgy jutottak el hozzánk, hogy győztünk az ütközetben, és elszedtük tőlük a modern eszközöket. Így tehát végső soron, bár közvetítőkön keresztül, de az amerikai fegyverszállítmányok mégiscsak eljutottak hozzánk...” – mondja kissé ironikusan.

Szobája sarkában egy láthatóan házilag barkácsolt drón áll a falnak támasztva. „Az ISIS emberei küldték a területünk fölé ezt a pumát, hogy felvételeket készítsenek csapatmozgásainkról – meséli a parancsnok. – Mi azonban lehoztuk a földre, majd a memóriakártyát kiszedve letöltöttük a felvételeket, és meghatároztuk az indítás pontos helyszínét. Ezután – kurd légierő híján – értesítettük az amerikaiakat, akik 20 perccel később porig bombázták a Daesh katonai állását” – fejezi be mosolyogva a történetet. Masoud Barzani, a Kurdisztán Régió Biztonsági Tanácsának kancellárja egy nyilatkozatában így jellemezte a helyzetet: „A kurd peshmerga erők felszereltsége elégséges a frontvonalak megtartására, de az ellenség legyőzésére már nem!”

A KURD G. I. JANE

A peshmergák között több ezer bátor nő is szolgál, sokuk a frontvonalon. Az ISIS harcosainak egyik rémálma, ha nő öli meg őket – akkor ugyanis nem jutnak a mennyországba

Pacifikálási problémák

„Az Iszlám Állam utáni időszak problémáira már most fel kell készülni” – figyelmeztet több peshmerga tábornok is. Az egyik legnagyobb problémát a már visszafoglalt területek pacifikálása jelenti. „A helyi szunnita arab lakosok zöme támogatta az ISIS-t, és talán támogatja most is – mondja Kirkuki, miközben az 5 centi vastag golyóálló üvegű parancsnoki terepjárójában ülve, kilenc felfegyverzett terepjáró kíséretében száguldunk át egy apró településen. – Szinte mindennap kapunk információkat olyan dzsihadistákról, akik magukat menekülteknek álcázva próbálnak átjutni az ellenőrző pontjainkon, hogy öngyilkos merényletet kövessenek el, vagy egyszerűen csak telefonon jelentenek csapatmozgásainkról.”

Az egyik ellenőrző pontnál szerteszét heverő betondarabok emlékeztetnek a pár héttel ezelőtti eseményre, amikor egy bombákkal megrakott autóval a Daesh egyik embere nekiment az épületnek. A robbanásban több peshmerga is életét veszítette. „Sajnálatos, ami Párizsban vagy Brüsszelben történt, de itt naponta akár 10 ön-

gyilkos merénylővel is meg kell küzdenünk – mondja. – A leghatékonyabb megoldás az, ha a merénylő mellényére célzunk, mert akkor a környezetben lévő harcostársait is meg tudjuk ölni. Nekünk ugyanis még a lőszerrel is spórolni kell.”

PARANCSNOKI LÁTOGATÁS A FRONTON

Kemal Kirkuki nap mint nap kint van a frontvonalban. Nappal információkat szerez az aktuális harctéri helyzetről, és buzdítja katonáit. Éjjel pedig, mikor a harcok nagy része zajlik, a hadműveleteket irányítja

MEZOPOTÁMIA ŐRE

A Tigris és Eufrátesz vidéke évezredek óta háborúk sújtotta terület. A helyiek csak remélik, hogy lesz idő, amikor a fegyveres csoportok helyett turisták fogják előzőlni a festői történelmi tájakat

ÚTON A FRONTVONALBA

A már visszafoglalt, kurdok ellenőrzte területeken is csak komoly biztonsági kísérettel, 8-10, fegyveresekkel teli járműből álló konvojban haladhatunk, olykor szédítő sebességgel

TREND FM
HASONLÓ MŰSOROK
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
CSEH ZSOMBOR
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.trendfm.hu

CIVILEK VÉDELMÉBEN

A piciny, főleg arabok lakta Bai Hassan falu a híres kirkuki olajmezők közelsége miatt hónapokkal ezelőtt véres harcok helyszíne volt. Ma a kurd erők védelmében a helyiek ismét folytathatják addigi életüket, főleg mezőgazdasági tevékenységüket

GYÁSZOLÓ ROKONOK

A 2014 nyarán kezdődött harcokban – a 8610 sebesült mellett – eddig 1466 peshmerga vesztette életét: apák, férjek, fiúk, testvérek. Az elhunytak tiszteletére adott megemlékezések mindennapossá váltak. Lassan nincs olyan család, amelynek fiai ne harcolnának az Iszlám Állam ellen

A kereszténység védelmében

A peshmergák soraiban nemcsak kurdok és nem is csak muszlimok harcolnak. Irak második legnagyobb városa, Moszul elfoglalását követően az Iszlám Állam harcosai a közel-keleti kereszténység bölcsőjének számító észak-iraki, főleg asszírok lakta települések ellen fordultak. Az újabb genocídium veszélyére számos helyi vallási vezető hívta fel a figyelmet. A 20. század folyamán már több népirást is elszenvedett iraki keresztények tízezrei kényszerültek újból elhagyni otthonukat. Legtöbbjük a biztonságot nyújtó kurd területekre menekült.

A Moszultól 28 kilométerre északra fekvő Tel Asqof (vagy Tesqopa) egyike a termékeny Niniveisíkság legnagyobb, asszír keresztények lakta településeinek. 2014. augusztus elején az ISIS elfoglalta a várost. Bár a peshmergák még a hónap közepén visz-

szafoglalták, egykori lakosai az Iszlám Állam közelsége miatt nem mertek visszatérni a településre. Tel Asqof ma egy szellemváros, 2 kilométerre az ISIS állásaitól. Itt állomásozik más peshmerga egységek mellett a 2014 decemberében megalakított Niniveh Plain Protection Units (NPU) egyik zászlóalja.

„2014 őszén Barzani felszólította a Kurdisztán területén élő etnikai és vallási csoportokat, hogy alakítsanak harcoló alakulatokat a Daesh ellen – kezdje mesélni egységének történetét a zászlóalj parancsnoka, a harmincas éveiben járó Zerevan ezredes. – Több száz, főként húszas éveiben járó, fiatal jelentkezett azonnal a harcra – sokuk mindenféle katonai tapasztalat nélkül. Mindenkit egy cél vezérelt: szülőföldjük és vallásuk védelme.” A vallási hovatartozás alapján szerveződő más alakulatokhoz ha-

sonlóan, a keresztény egység is közvetlenül a Peshmerga Minisztérium alá tartozik, miközben a zászlóaljparancsnokok minden esetben az adott közösség tagjai közül kerülnek ki. Annak ellenére, hogy szövetségesek, az asszírok nem annyira bíznak a peshmergákban, ezért több könnyűfegyverzetű milíciát is alakítottak.

A katonai kiképzést főleg amerikai tisztek végzik, míg a pénzügyi támogatást amerikai és európai asszír közösségek biztosítják. „500 emberünk harcol a frontvonalon, és még 500 áll készenlétben. De a harcok kezdete óta már több ezren regisztrálták magukat – mondja örömmel az ezredes. – A fegyverek és a felszerelés nagy részét azonban – az elégséges támogatás hiányában – a feketepiacon kell beszereznünk.”

„A harcok kezdete előtt békében éltek itt együtt

a keresztények és a muszlimok. Számos helyi szunita azonban kényszerből vagy az agyomosás eredményeként a Daeshhez csatlakozott. Kis közösség lévén, itt mindenki ismert mindenkit. Több srác jó barátom volt, de most egymás ellen harcolunk. Alkalmanként azért felhívjuk egymást, hogy megkérdezzük, mi újság a front túloldalán... – avat be a háború egyik legbizarrabb, ugyanakkor teljesen emberi oldalába. – Bízom abban, hogy a harcokat követően minden etnikum autonómiát kaphat, és ismét békében élhetünk egymás mellett. Addig azonban harcolni kell, mert nem helyes a háttérben maradni.” Amikor kilépünk az épületből, felnéz a kurd zászlóra és a Nineveh Plain Forces sast ábrázoló, fehér lobogójára: „Büszke vagyok keresztény vallásomra és hazámra, Kurdisztánra.”

A függöny mögött

A keresztény zászlóalj tőzszomszédságában van az Asayish egyik különleges műveleti alakulatának főparancsnoksága is. Az ötvenes éveiben járó Khidr Hussein vezérőrnagy nem járt katonai iskolába, ám az elmúlt 25 évben szerzett terepi tapasztalatok alapján irányítja professzionális módon egységét. Alakulata – más kurd különleges egységhez hasonlóan – modern fegyverzetű és egységes öltözékű, szemben az átlagos peshmerga alakulatokkal.

Ám feladatkörük is különlegesebb: a nappali hátrvédelem mellett éjszakánként mélyen beszivárognak az ellenséges vonalak mögé, hogy ott kiiktassák az Iszlám Állam magasabb rangú vezetőit. „Az amerikaiak adják a technikai támogatást, de az akciókat mi hajtjuk végre, hiszen nekünk vannak helyszíni ismereteink – mondja büszkén a tábornok. – Csapataink megvédeése érdekében azonban megállapodtunk az amerikaiakkal: ők jelentik be a had-

művelet eredményeit, és felelősséget vállalnak az akciókért – osztja meg velem a tábornok. – Mi inkább szeretnénk a függöny mögött maradni.”

A titkos akciók és más katonai sikerek ellenére a frontvonal törekeny. Nem sokkal elutazásom után, 2016. május 3-án hajnalban – egy átfogó offenzíva részeként – a dzsihadisták lerohanták Tel Asqofot. A támadás során, melyben az ISIS több mint 25, robbanóanyaggal töltött gépjárművet is bevetett a

kurd állások gyengítésére, nyolc peshmerga harcos és egy amerikai Navy Seal-katona is meghalt, akit az ellenség mesterlövésze ölt meg. Ezzel már háromra nőtt a 2014 óta az Iszlám Állam elleni hadműveletekben elhunyt amerikaiak száma. Délutánra azonban – az amerikai légerő segítségével – a peshmergáknak 110 dzsihadistát megölve sikerült kiszorítaniuk a városból az ISIS harcosait.

MOLLA MUSZTAFÁ BARZANI NYOMDOKAIN

A kurd függetlenségi mozgalom legendás vezérének fotójával díszített szobában tárgyalják a tisztek a harcok jelenlegi állását – természetesen tea mellett. A háború eseményei többnyire hétköznapi beszédtemákkal is keverednek

TŰZVONALBAN

Különböző a fegyverzet, változatos a ruházat, de a cél egy: legyőzni az Iszlám Államot. Miközben a nyugati hatalmak haditervekről vitáznak, a kurdok szinte egyedül, de bátran és elszántan küzdenek a legveszélyesebb terrorszervezet ellen

Belső feszültségek

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága adatai szerint az elmúlt két év során a kurd régióba már több mint 2 millió belső (főleg az ISIS uralta al-Anbar és Moszul tartományokból) és közel 250 000 szíriai menekült érkezett. A belső rend fenntartása és a menekültek alapvető életszínvonalának biztosítása rendkívül nagy terheket ró a kurdokra. „A szigorú intézkedések miatt Kurdisztán régió továbbra is a Közel-Kelet egyik legbiztonságosabb területe – mondja kedvenc kávézójában Karwan Mustafa, a de facto Kurd Külügyminisztérium munkatársa. – Itt azonban nehézségeink ellenére sem mondjuk, hogy menekültválság lenne – utal kicsit cinikusan arra, hogy nekik sokkal szűkebb lehetőségeik mellett ugyanannyi menekülttel kell megbirkózniuk, mint Európának, ahol egyes esetekben csak a hisztériakeltés zajlik. – Ráadásul mi harcolunk két éve szemtől szemben a Daeshel, nem az európaiak!”

BÜSZKESÉGEINK: A PESHMERGÁK

Talán nincs is nagyobb érdem ma Kurdisztánban, mint peshmergaként szolgálni. Az emberek tisztelik és szeretik őket. A főutak mellett is megemlékeznek elesett bajtársaikról, míg a bevásárlóközpontokban adományokat gyűjtenek családjaik számára

„A gazdasági válság súlyosabb veszélyt jelent, mint maga az ISIS – mondja Rebaz Zedbagi, egy erbili építési vállalkozó, aki magán- és állami megrendeléseken is dolgozik, miközben hatalmas épületek szürke betonvázai mellett haladunk el a kurd főváros egyik nagyobb főútján. – Az Iszlám Állam megjelenésével rengeteg külföldi befektető, cég, vállalat vonult ki Iraki Kurdisztánból a biztonsági helyzetre hivatkozva. A fő problémát azonban a kőolaj körüli vita okozza.” A hatalmas kőolajkészletekkel rendelkező kurdok ugyanis nem adhatják el kőolajju-

kat saját maguk a világgiacon, így az értékesítés a központi kormányon keresztül zajlik. Bagdad hónapok óta nem továbbítja a kurdoknak a bevételekből származó, szerződésben is rögzített 17%-os részesedésüket – miközben a kurd területekről származó kőolajat, valamint az eladásából származó pénzt örömmel fogadja. Ráadásul a kőolaj jelenlegi alacsony világgiacon árára tovább mélyíti a pénzügyi válságot. „A kurd kormányzat hónapok óta képtelen kifizetni a peshmergákat és a közalkalmazottakat. Ez pedig egyre komolyabb belpolitikai feszültségeket szül” – válaszolja Rebaz a helyzetet.

A növekvő belső feszültségeket jelzik a nagyobb kurd városokban (Erbil, Sulejmaniya, Dohuk) lezajlott tüntetések, melyeket a rendvédelmi szervek – pont a közrend fenntartása érdekében – minden esetben levertek. Noha a Pentagon áprilisban 415 millió dollárt ajánlott fel a peshmerga harcosok bérének kifizetésére, a hosszú távú pénzügyi stabilitás megteremtése céljából a kurd kormány alternatív bevételi források után puhatólózik.

A JÖVŐ HARCOSA

Vajon a gyenge haditechnikai felszereltségük ellenére elért kurd sikereknek mi a titka? A hazaszeretet és a kurd nemzeti büszkeség, ami már a fiatalokat is áthatja. Nem csoda, hogy ma szinte minden fiatal a kurdok elszánt küzdelmét jelképező peshmerga szeretne lenni

Mindenki peshmerga

Erbil főtere közelében több katonai bolt sorakozik egymás mellett. Az egyikbe betérve az eladó, egy egyenruhát viselő, idősebb férfi köszönt barátságosan íróasztala mögül. Megszorítaná a kezem, de csak balját nyújtja oda: a jobb karját harctéri sérülés miatt könyöktől lefelé amputálni kellett. Odahívja magához hat év körűl fiát. A kisserác tetőtől talpig kurd zászlós felvarróval díszített egyenruhában feszít. Kérdezem tőle, mi szeretne lenni, ha nagy lesz. „Peshmerga! – húzza ki magát büszkén, majd katonásan tiszteleg. – Büszke vagyok a fiamra, de remélem, azért neki már nem kell harcolnia! – fűzi hozzá keserű mosollyal az édesapja.

A hazautazásom előtti estén egy elegáns szálloda halljában találkozom Kemal Kirkukival. A parancsnok ezúttal jól szabott öltönyben és nyakendőben érkezik: másnap beszámolót kell tartania a kirkuki frontvonal helyzetéről Masoud Barzaniak az elnöki palotában. „Kurdisztánban mindenki peshmerga, aki a maga módján küzd a kurdokért. Mi, katonák a frontvonalban, diplomatáink a nemzetközi politika színterén, családjaink pedig az otthonainkban azzal, hogy biztos hátteret nyújtanak. Küzdelmeinkről és nehézségeinkről írva azonban te is peshmerga lettél, fegyvered a toll és a fényképezőgép” – azzal átnyújtott nekem egy peshmergás felvarrót, majd sérülése ellenére is erősen megszorítja a kezem. „Zor spas – nagyon köszönöm!”

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: KARÁCSONYI DÁVID

MASEVO AZ ELSODORT FALU

Írásunk középpontjában nem a csernobili baleset 30. évfordulója alkalmából unalomig ismételt halálos sugárzás, sőt nem is a biztonságos atomenergia felmagasztalása áll!

Masevo a kiürített Zónában fekvő, kis poleszjei falu. Ukrán régészek és néprajzkutatók már három évtizede küzdenek e korántsem veszélytelen környezetben azért, hogy az a gazdag kulturális örökség, aminek 1986-ban Csernobil pecsételte meg a sorsát, legalább tárgyi emlékeiben fennmaradjon az utókor számára.

Egy régiót az ottani társadalmi csoportok élete, térbeli mozgása, gazdasági tevékenysége, az emberek helyhez fűződő viszonya tölt meg tartalommal. Régió tehát nincs helyi társadalom, azaz emberek nélkül. A Poleszje is egy régió Ukrajnán belül: a településeken emberek élnek, akik az azokat összekötő, a teret behálózó utakon munkába járnak a nagyobb városokba, amelyek a földrajzi tér kitüntetett csomópontjai, központi helyei

Tradíció és sokszínűség a szovjethatalom árnyékában

A Poleszje sokáig tradicionális régió maradt, ahol a közösségek évszázadok óta viszonylag elszigetelten éltek. A modernizáció csak lassan szivárgott be a nehezen járható, mocsaras-erdős vidékre. A periférikus helyzet a szovjet homogenizációt is hátráltatta. Az 1980-as években a térség még mindig hagyományos életvitelét élte, páratlan kulturális örökséget felhalmozva.

Őrizték az utókor számára az életmódjukat, szokásaikat és persze a falusi épített környezetet. A sajátos polesuk tájszólás idővel önálló nyelvjárássá vált, sőt egyes csoportok, mint az óhitű pravoszlávok vagy a haszidi zsidók is itt letek menedékre. A II. világháború alatt az erdők és mocsarak rejteke ideális terepet nyújtott a kibontakozó partizánmozgalmak számára is, akik hol

... az erdők és mocsarak rejteke ideális terepet nyújtott a kibontakozó partizánmozgalmak számára is...

IMAHELY EGY URÁL TEHERAUTÓ PLATÓJÁBÓL
Zamosnya elhagyott óhitű kolostora romjainál: haszidi zsidók mellett óhitű pravoszlávok is visszajárnak szent helyeikre (balra)

ERDŐTŰZ A ZÓNÁBAN
Az egyik legnagyobb ökológiai veszélyt jelenleg nem önmagában a sugárzás, hanem az erdő- és tűzertüzek okozzák. Bár lakott területeket nem fenyegetnek, az elégett biomasszából újra felszabaduló sugárzó izotópokat messzire viszi a szél (jobbra)

NEM SMS ÉRKEZETT!
Az úttorlaszként használt Zsiga-karosszériák csak úgy okádják magukból a stroncium–ittrium–cirkónium bomlási sorból származó béta-sugarakat. Inkább nem toljuk arrébb a roncsokat – a kézről a szájon át a szervezetbe kerülő, a csontokba beépülő stroncium 90%-ban felelős többek között a leukémia kialakulásáért

a német – és esetenként a magyar – betolakodók, hol pedig egymás, vagy épp a szovjethatalom ellen harcoltak. Vaskezű központi hatalom sosem tudott megerősödni e vidéken.

A szelíd, kanyargó folyók mentén a halászat, az erdőgazdálkodás, a gombák és erdei gyümölcsök gyűjtése jelentette a legfőbb megélhetést. Masevo is az egyik kicsi, alig pár száz lelkes zsákfalu a Poleszjében a Pripjaty-folyó mentén, közel a belarusz–ukrán határhoz. Főutcáján jellegzetes faházak sorjáznak, van iskolája, a szomszédos Kraszne pedig több száz éves fatemplommal büszkélkedhet, ami még a nagy világegést is túlélte...

UZSONNA MASEVÓBAN, BEVÁLLALÓSOKNAK.

A gamma-sugárzás óránként 1,5 mikrosievert, azaz 15 BED (banana equivalent dose). Ha a hazai uzsonna 15 db banánból állna (ami azért, valljuk be, emberes adag, de nem halálos!), akkor annak elfogyasztása után pont ugyanennyi többletdózist kapnánk otthon is. Az igazán nagy veszélyt Masevóban nem is a gamma-, hanem a szervezetbe bevitt, a bőrön át nem hatoló béta- és alfa-sugarak jelentik (lásd pl. Litvinyenko-gyilkosság). Ennek szintje ráadásul igencsak változó, közvetetten függ pl. a levegő páratartalmától, vagy akár az évszaktól is (előző oldalpár)

MINDENKI SZÁMÁRA ISMERŐS TEREP:
a híres óriáskerék Pripjatyban.
A dokumentum- és katasztrófafilmek,
illetve a Stalker videojáték „sztárja”

A TÁVOLBAN FELSEJLIK AZ EGÉSZ ATOMERŐMŰ-TELEPHELY
Bal oldalon az épülő új szarkofág fénylő csarnoka, amit majd
a 4-es blokk fölé tolnak (a legnagyobb, ember által alkotott ilyen építmény!).
A félbehagyott hűtőtorny mellett az új nukleáris hulladéktároló teteje
látszik: „Itt már úgyis mindegy” – gondolhatták

A modern kor megérkezik

Masevótól alig pár kilométerre, a Pripjaty-folyó túlsó partján hatalmas változás kezdődött az 1970-es években: a szovjet ipar- és regionális politika eredményeként a várva várt modern kor végre megérkezett a Poleszje elmaradott vidékére is. A majd' 30 ezer lakosú szocialista újjáépített Pripjaty hatalmas panelházaik egymás után emelkedtek az erdők fölé. A városba új lakók érkeztek: magasan képzett, városi műszaki értelmiségiek, akik élesen elütöttek a környék őslakos, kevésbé iskolázott, tradicionális életet folytató, ukrán ajkú lakóitól. A szocialista újjáépített Szovjet-Ukrajna villamosenergia-igényének tizedét adó, a tervek szerinti legnagyobb villamosenergetikai központját álmodták meg korszerű RBMK-1000-es reaktorblokkokkal, a szovjet csúcstechnológia büszkeségeivel!

Aztán a modern álomból percek alatt posztmodern rémálom lett. Ma Masevo halott település. Idén nyáron immár három évtizede. Lakóit 1986 májusában telepítették ki.

KRASZNE TÖBB SZÁZ ÉVES FATEMPLOMA
Pár éve még itt is csak maszkban
volt ajánlott sétafikálni

30 évvel később...

A Zóna korántsem csak elszaporodott vadállatok, visszatelepült, idős öslakosok, azaz szamoszjolik, illetve az itt dolgozó munkások terepe, hanem a szökött fegyencek kedvelt búvóhelye is.

Tarkovszkij Sztalkere után akár repülő kalocsnának is nevezhető Kurgán-buszunkkal kihalt vidéken zötykölődünk a nyári melegben egy elhagyatott kereszteződés felé: jobbra Csernobil 3 km, balra Pripjaty 17 km. A Zónában járunk! Úti célunk – a sok turistával ellentétben – nem a csernobili atomerőmű, hanem a folyó túlszéljén fekvő aprócska zsákfalú, Masevo. A buszban ukrán néprajzkutatók csoportja, Rosztyiszlav Omeliasko igazgató vezetésével. Mellettük japán kollégák

Szaporóból, illetve az elmaradhatatlan fegyveres milicista, aki a magyarázat szerint nemcsak az elszabadult vadkantól óvna minket fegyverével.

A Zóna korántsem csak elszaporodott vadállatok, visszatelepült, idős öslakosok, azaz szamoszjolik, illetve az itt dolgozó munkások terepe, hanem a szökött fegyencek kedvelt búvóhelye is. Ezért aztán este 8 után a teljes Zónára érvényes a komendantszki csasz, azaz a kijárási tilalom: éjszaka senki sem közlekedhet az utakon. Persze mi megtettük, hisz érrefelé minden csuán kapcsolatok kérdése.

CSEBNOBIL UTCÁIN...
Elsőbbségadás kötelező!
a sarkon álló, elhagyott ház mellett

A DÓZISAKKUMULÁCIÓ-MÉRŐ ÉS ÉN

Még Kijevből kifelé menet akasztotta a nyakamba leda professzor a mérőegységet, hogy figyelemmel kísérhessük, pontosan mekkora sugárzást is nyel el a szervezetünk. Összesen 3 napot töltöttünk a Zónában. Csernobilban laktunk, meglátogattuk Pripjaty városát, illetve a csernobili atomerőművet is. A mutató csak a Vörös-erdőnél „akadt ki”, ott 1-2 perc erejéig 35 $\mu\text{Sv/h}$ sugárzásnak voltunk kitéve, de még az is azt jelenti, hogy 20 percig kellett volna ott állnom, hogy annyi sugárzást kapjak, mint egy fogászati röntgennél, és több mint egy évig kellene ott laknom, kint, a szabadban, hogy magasabb rákrizikónak legyek kitéve. A teljes akkumuláció a 3 nap alatt összesen 10 μSv volt, ebből kb. 3-4 μSv -et természetes úton is megkapok a környezetből. (Ha nem hagyom el Budapestet, akkor is.) A többlet pedig kevesebb volt, mint egy fogászati röntgennél, vagy egy fapados repülésnél, oda-vissza Londonba.

NEM RÁM MÉRETEZVE

Mindenki kötelező sugárellenőrzésen esik át a Zóna határán lévő ellenőrző pontokon. Nem kell aggódni, senki sem maradt még bent: ha kiadna a mutató, alapos sikálás következik! (balra fent)

EGY MÁSIK SZIMBOLIKUS ÉPÜLET

A Polisszja Szálló Pripjatyban. Itt éjszakázott 1986. április 26-án, a baleset utáni estén a moszkvai mérnökökből és tudósokból álló küldöttség is, akik ekkor döbbsentek rá valójában, mekkora a veszély!

A legújabb idők szele

Csernobil, ahol a szállásunk van, ma egy takaros kisváros. Itt él a legtöbb visszatelepülő, itt laknak a Zóna munkásai, van több boltja – ahol csernobilos szuveníreket is kapni –, buszállomása, orvosi rendelője és rendőrőre is. Egy dolog hiányzik csupán, ami amúgy Ukrajna-szerte oly megszokott látvány: nincs szemét az utcákon, az erdőszéleken, hisz a Zónába nemcsak a szovjet modernitás, de a kelet-európai vadkapitalizmus sem tudta igazán betenni a lábát. Meg is jegyzi az egyik ukrán néprajzkutató, hogy ő azért szeret a Zónában dolgozni, mert a falvak mellett nincsenek elszórt nejlönhalmok, műanyag palackok – nincs már, aki szétdobálja ezeket. A politika új szelei azonban Csernobilba is betörték. A régi zsinagóga tetején – ami a szovjet időkben az izraelita hitélet híján kultúrházként működött – még ott virít a kopott vörös csillag, ám az oldalán már hatalmas graffiti hirdeti a Majdan 2014. februári szlogenjét: Szlava, Ukrajni! Azaz: dicsőség Ukrajnának!

Tapintható az izgatottság Omeliasko igazgató csapatában is a napi politika, az ukrán–orosz konfliktus hatására: az egyik fiatal régész büszkén vállalt kozák, „nationalista punk” frizurájával ül mellettem. Kollégája – egy ukrainai orosz egyenesen Luhanszkból – pedig egész úton Masevo felé bizonygatja, hogy ő márpedig egy orosz banderovista...

Egy dolog hiányzik csupán, ami amúgy Ukrajna-szerte oly megszokott látvány: nincs szemét az utcákon, az erdőszéleken...

**NEM VOLT IDŐ
MINDENT ÖSSZEPAKOLNI**
Elhagyott Komszomol-igazolvány Masevóból. A falu a kitelepítéskor virágzó közösség volt, amit az igazolvány tanúsága szerint nemcsak idősek laktak. A kétnyelvűség a régió sokszínűségét is tükrözi

Falu a határon

A sugárzás szintje szépen kúszik felfelé: a Csernobilban mért 0,2 $\mu\text{Sv/h}$ (mikrosievert) a főútról lekanyarodva már túllépte az 1 $\mu\text{Sv/h}$ -t is.

Masevo felé közeledve egyre lassabban haladunk a rossz úton. Meg-megállunk, hogy az utat a három évtized alatt beborító növényzetet fejszével, fűrészsel ritkítsuk. A sugárzás szintje szépen kúszik felfelé: a Csernobilban mért 0,2 $\mu\text{Sv/h}$ (mikrosievert) a főútról lekanyarodva már túllépte az 1 $\mu\text{Sv/h}$ -t is. Utunk elhagyott falvakon vezet keresztül: Kosivka, Sztaroszillja, Zimovicsse, Kraszne és végül a belarusz határ előtti utolsó falu: Masevo. A sugárzás szintje már megközelíti a 2 $\mu\text{Sv/h}$ -t, azaz a Csernobilban mért szint tízszeresét, megközelítőleg annyit, mint Pripjaty városában.

Az ebédre csomagolt butterbrótot Omeliasko professzor javaslatára itt már a buszban fogyasztjuk el. Nem is vagyok igazán éhes... hisz hol jobb megenni a szendvicset: az ide vezető út porával belepett busz belsejében-e, vagy kint, a szabadban? De Omeliasko megnyugtat: a jármű masszív karosszériája felfogja a sugarakat. Laza természetességgel meséli, hogy pár éve Masevóban még 6 $\mu\text{Sv/h}$ -t is mértek, akkor még valóban nem lehetett itt piknikezni...

Ebéd után az ukrán néprajzosok maszkot, gumikesztyűt húznak, és sora járják a házakat. Ahogy telnek az órák, egyre idegesebben szemlélem a dózisakkumuláció-mérőt, ami egészen pontosan azt számlálja, hogy a testem mennyi többletdózist nyel el a Zónában tartózkodás során.

TREND FM
HÍR- ÉS ZENEI RÁDIÓSTÁCIÓ
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
KARÁCSONYI DÁVID
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.trendfm.hu

SZEMLE
A terv szerint a leendő „Csernobil” skanzenbe komplett házakat vinnének el Masevóból (balra)

**ENTERIÓRTAKARÍTÁS MASZKBAN ÉS
A HÉTKÖZNAPI UKRÁN MUNKARUHADIVAT**
A japán kollégák csodálkozva érdeklődtek, miért van minden ukrán katonai gyakorlatban, ha itt nincs is háború? (fent)

Skansen és örökség

Omeliasko professzor csapata eközben vad sepregetésbe kezd az egyik házban – hatalmas port kavarva. Kattog a fényképezőgép, mindent dokumentálnak, és tárgyakat gyűjtenek be, amelyeket gondosan katalogizálnak, majd a Csernobilban kialakított, hatalmas raktárban helyezik el a sugármentesítés (értsd: alapos lemosás) után. A munka nemes célja egy nagyobb skansen kialakítása Csernobil mellett – esetleges japán közreműködéssel –, hogy a Zónába látogató turisták ne csupán a katasztrófával, de a régió elvesztett hagyományaival, épített és kulturális örökségével is megismerkedhessenek.

A hazaúton mellém is kerül egy jókora bődön a buszban. Félve a sugaraktól, jobb híján a kezemen lévő Kijev megye térképet teszem a bődön és a saját testem közé! Gyanítom, hogy ez vajmi keveset számít. Csernobili szállásunkra visszatérve Omeliasko professzor barátságosan csak ennyit mond: „Dávid, a fürdésnél alaposan súrolja meg magát többször is!”

A munka nemes célja egy nagyobb skansen kialakítása Csernobil mellett – esetleges japán közreműködéssel

**NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNY
CSERNOBIL VÁROS
TORNATERMÉBEN
Ládák, hordók,
bődönök – az egyik
mellettem utazott...**

**„TRENDIZÉS” A ZÓNÁBAN
Fotó a Trud
(azaz: Munka)
1986. áprilisi számával
(jobbra fent)**

*Ljuba őrzi azokat a tradíciókat is,
amelyek már rég elvesztek
a helyi közösségek szétszóródásával
a baleset után.*

Ljuba házánál

Este Ljuba, Csernobil egyik állandó lakója vár minket vacsorával. 30 éve egyedül él a nagy házban, ahol mindig könnyes szemmel fogadja a néprajzos-régész csapatot, amelyhez ezúttal japán tudósok és egy magyar geográfus is csatlakozott. Ljuba csak néha jár föl Kijevbe a rokonokhoz, gyerekeihez, ideje nagy részét Csernobilban tölti. A kisvároska nyugalma szerinte semmi mással nem pótolható.... Ljuba őrzi azokat a tradíciókat is, amelyek már rég elvesztek a helyi közösségek szétszóródásával a baleset után. A nappali sarkában kis ikonosztáz, aprócska szentély, a kredenc tetején pedig egy nagyobb Lenin-fej áll. Ljuba azon kevesek egyike, akik eme posztmodern régió szürrealis közösségét adják az ide látogató dolgozók, kutatók és katasztrófaturisták mellett. ☺

⊕ SZÖVEG: KŐSZEGI MARGIT, KÉP: MARI LÁSZLÓ

BARANGOLÁS A FÉLHOLD MÁSİK OLDALÁN

OROSZ – SZOVJET – POSZTSZOVJET ISZLÁM

Az iszlámról ma a Közel-Kelet, az arab világ, az Iszlám Állam terrorszervezet jut eszünkbe. Kegyetlenségük, szigorú szabályaik, katonai akcióik. És a nagypolitika rájuk adott ellenválasza. A felvételek, melyek bejárják az internetet, ahol célkeresztben szaladó fegyveres alakokat likvidálnak a szemünk előtt. Ha az iszlám finomabb, nőies oldalát elevenítjük fel, akkor lefátyolozott nők, fejkendő asszonyok és lányok képe tűnik elénk. És legújabban a migránsok megállíthatatlan tömege. Ám érdemes elszakadni e képektől, és a háború sújtotta Közel-Keletet elhagyva más területeken is látni az iszlámot. Egy másik kultúrát és annak sokszínűségét, békésebb, vagy éppen másféle háborút folytató mindennapjait

Változó nézőpontok

Az iszlám világgal szembeni negatív hozzáállás mély gyökerekkel rendelkezik kultúránkban. Az európai államok történetében az arab, majd az oszmán térhódítás megfigyelése kiemelkedő jelentőségű. Már az iskolában megtanuljuk, hogy Martell Károly 732-ben aratott győzelme az arabok felett lehetővé tette Európa és az európai államok létrejöttét. Ahhoz, hogy Kolumbusz Kristóf útnak indulhasson 1492-ben Amerika partjai felé, szükség volt a spanyol uralkodópár győzelmi ünnepére is: a felszerelt hajókat annak öröme bocsátották rendelkezésére, hogy végleg kiűzték Európából a muszlim mórakat. Az európai népek összefogásaként létrejött Szent Liga hatalmas sikere 1686-ban, a hadjárat az oszmánokkal szemben, ami felszabadította Buda várát és szinte a teljes egykori Magyar Királyságot, új távlatokat és egyben új világtrendet is nyitott.

A hatalmasra duzzadt európai gyarmatbirodalmak 19. századi virágzása, majd a 20. század felforgató eseményei tovább mélyítették az északatlanti és az iszlám kultúra fegyveres konfliktusokkal kísért szembenállását. A globalizáció nyomán eszkalálódó feszültségek a 21. században hatalmas kihívások elé állítják a világot. Ám nem mindenki úgy gondolkodik, mint mi! Az iszlám világ felé aktív politikát folytató Oroszország nézőpontját például másképp alakították a történelem eseményei.

Az orosz aktivitás nem új keletű, a 20. század második felének hidegháborús eseményei mély nyo-

AZ ISZLÁM MÁSIK ARCA(I)

Hajlamosak vagyunk az iszlám világot az arabbal azonosítani, miközben a muszlimok közösségének csupán egy részét adja ez a népcsoport. Asszonyok hagyományos muszlim viseletben, fejkendővel a fejükön mosolyognak ránk, de arcvonásaik a közép-ázsiai népekéi, ruhájuk anyaga és mintázata pedig az európai piacokon elterjedt tömegárukat idézi

mokat hagytak a harmadik világ muszlim közösségeiben. Az orosz társadalom számára azonban az iszlám nem jelenti azt a külső fenyegetettséget, amit az európai kultúra generációról generációra örökít: évszázadok óta együtt élnek muszlim hívők nagy tömegével! A tatár iga lerázása után hódító hadjáratok sorát vezették a muszlim lakosságú területekre. Számukra az iszlám világ nem külső félelmetes ellenség, amitől védeni kell államukat: sokkal inkább megregulázott alattvalók, az orosz nép által igazgatott „tévelygők”, akiket fel kell szabadítani, más utakra kell kalauzolni. Az erre használt módszereik manapság is igen sokfélék lehetnek: miközben a Kaukázus északi lejtőin újra és újra fegyverek ropogását hallani, a Volga mentén békés együttélést, gazdagságot és prosperitást látunk.

Milyen muszlimok élnek Oroszországban? Milyen változott helyzetük az idők során, hogyan jöttek létre a sajátos viszonyok muszlimok és oroszok között a kontinensnyi méretű ország területén?

Szerte a nagy Oroszországban

Az egykori Szovjetuniót felölelő területen legalább 80 millió muszlim lakos él. Úgy 60 millióan az 1990-es évek elején önállóság útjára lépett, egykori kaukázusi és közép-ázsiai tagállamok lakói. A kaukázusi Azerbajdzsánban, valamint a közép-ázsiai Kirgizisztánban, Tádzsikisztánban, Türkmenisztánban és Üzbegisztánban a lakosság túlnyomó többsége muszlim, de Kazahsztán népességének is több mint fele az iszlám követője. Ezek az államok ma ugyan függetlenek, de évszázadokon át orosz, később szovjet fennhatóság alá tartoztak, és a mai napig is szoros szálak fűzik a Nagy Testvérhez. A mai

KULTÚRÁK KEVEREDÉSE

Egyszerre ismerős és különös: a férfidominancia, a női viselet, a bazári hangulat az iszlámhoz kapcsolódói sztereotípiáinkat hívja elő, miközben a használati eszközök, a férfiak ruházata és a környezet nyugati mintákat idéz

Oroszország területén élő 15-20 millió muszlim önmagában is igen jelentős lélekszám – ám ők független államról még csak nem is álmodhatnak, autonómiájuk, vagy önálló közigazgatási területegységük léte pedig nem szerves fejlődés eredménye, sokkal inkább a sztálini megosztó és ellenőrző nemzetiségpolitika sajátos, szovjet idők is túlélt terméke.

A korábbi évtizedek vallásellenes politikája nyomán persze a fenti számok közel sem jelentik azt, hogy ennyi ember élne a szigorúan vett iszlám vallási rítusok szerint. Sokkal inkább sajátos kulturális kötődésük, vallási környezetből táplálkozó identitásuk alapján tekinthetők muszlimoknak. Igen fontos, politikai mozgalmak által is aktivizált további összekötő kapocs közöttük, hogy többségük az altáji nyelvcsalád török ágának valamelyik nyelvét beszéli. Ám nem egységes közösségről van szó: különböző, egymástól hatalmas távolságokra élő népcsoportok adják a posztszovjet muszlim lakosságot.

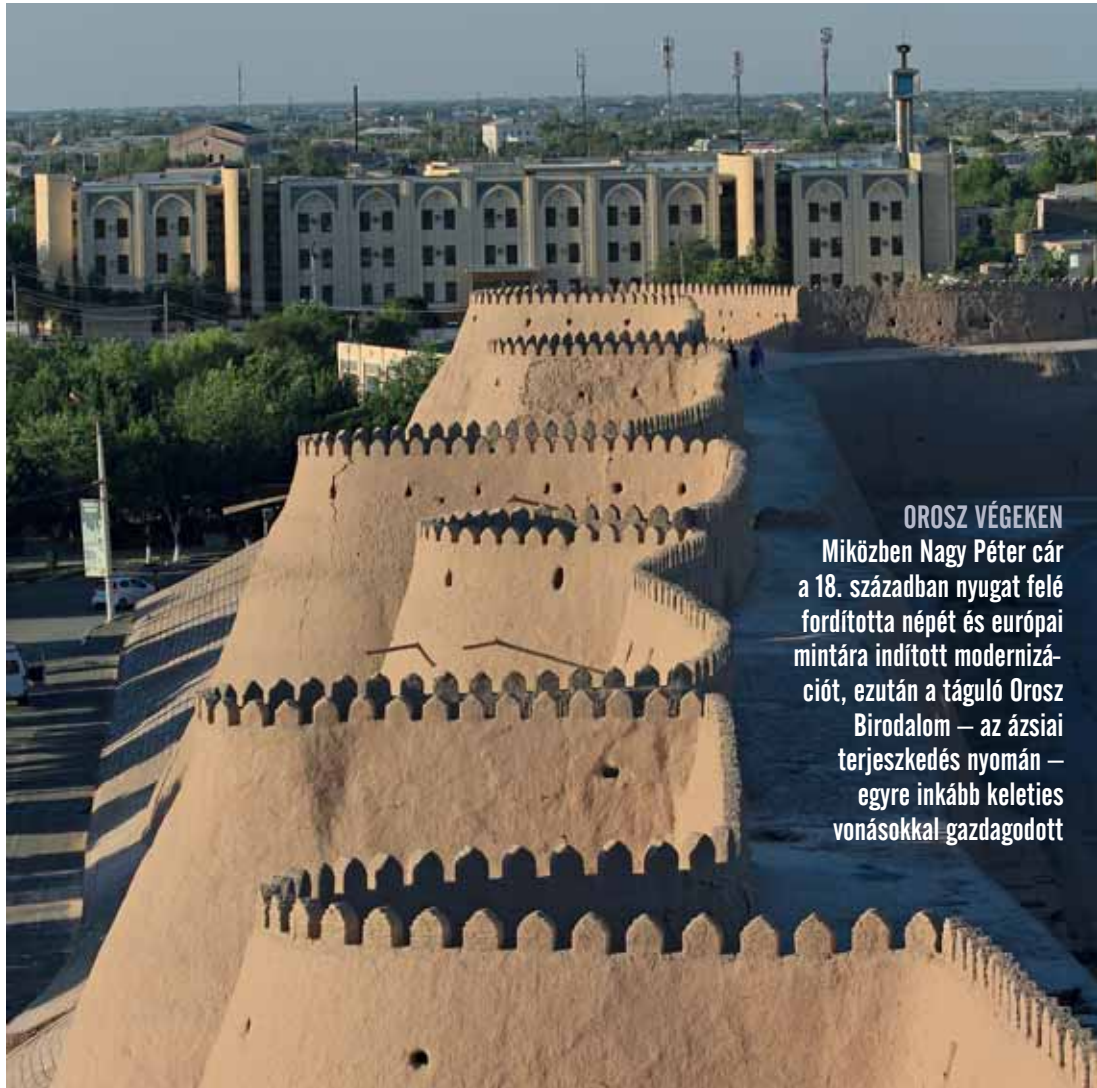
Évszázados hódítások

A sajátos oroszországi iszlám közösségek nyomában járva öt évszázadot is visszaugorhatunk az időben. Hogyan állt ekkor Európa és Oroszország az iszlám világhoz? Miközben Európa nyugati felében a földrajzi felfedezések nyomán megindult a világ meghódítása és a gyarmatbirodalmak kialakítása, keleten az Oszmán Birodalom folyamatos fenyegetést jelentett. A következő évszázadokban azonban az iszlám nagyhatalom méltó ellenfélre lelt az ortodox keresztény Bizánc örökségét átvevő, folyamatosan erősödő, területileg is gyarapodó cári Oroszországban. A tatár igát lerázó orosz állam már a 16. századtól kezdve hódított olyan területeket, melyek Dzsingisz kán egykori hatalmas birodalma részét képezték. Az Arany Horda szétesése után a keleti, délkeleti terjeszkedéssel egyre több iszlám alattvalóval kellett számolnia az orosz cárnak.

Az oszmán–orosz vetélkedésében a 18. század hozta meg a látványos fordulatot, az utóbbi javára: az iszlám világ északi területei fokozatosan orosz fennhatóság alá kerültek. A 19. században már csak

a zsugorodó Oszmán Birodalom volt az iszlám egyetlen igazán jelentős központja! Határain kívül a muszlimok Hollandia, Anglia és Franciaország nagy gyarmatbirodalmának alattvalói voltak – vagy az Orosz Birodalom lakosságát gyarapították!

Ha időben is sorra vesszük azokat a területeket, ahol az Orosz Birodalom muszlim lakosságot vont az érdekszférájába, akkor a Kazanyi és Asztraháni Kánságot kell elsőként említenünk a 16. században. A Fekete-tenger partvidékének meghódítása, az. ún. Új-Oroszország integrálása a 18. századtól vált intenzívebbé, melynek egyik nagy fegyverténye volt a korábban rettegett Krími Kánság elfoglalása 1783-ban. A 19. század elejétől Oroszország az Oszmán Birodalom rovására nem csupán a Fekete-tenger mentén terjeszkedett, de fokozatosan a Kaukázust is a fennhatósága alá vonta. A század második felétől Közép-Ázsiában kiterjesztették uralmukat a kazahok, a türkmének és tadzsikok területeire is, miközben olyan nagy múltú államok kerültek az érdekszférájukba, mint a Kokandi, Hívai és Buhari Kánságok.

OROSZ VÉGEKEN
Miközben Nagy Péter cár a 18. században nyugat felé fordította népét és európai mintára indított modernizációt, ezután a táguló Orosz Birodalom – az ázsiai terjeszkedés nyomán – egyre inkább keleties vonásokkal gazdagodott

Alattvalói sokszínűség

A Fekete-tenger partján, valamint a Kaukázus északi előterében és völgyeiben élő muszlim közösségek létszáma a sorozatos orosz–török háborúk nyomán erőteljesen megcsappant, sokan választották az oszmán fennhatóságú területekre vándorlást. A maradék legbefolyásosabb közössége a krími tatároké lett, akik az európai és a szláv kultúra felé is nagyobb nyitottságot mutattak, és a megváltozott viszonyokhoz igyekeztek alkalmazkodni. Az újító szándék, a 19. századi kulturális reformtörekvések és a nyomukban éledező nemzeti mozgalmak is általuk terjedtek el a keletebbre élő muszlim közösségekben is, miközben életüket számtalan módon korlátozta a központosító orosz hatalom.

A 18. század második felében, Nagy Katalin uralkodása idején született a döntés, hogy az egykori Kazanyi és Asztraháni Kánság területén élő, muszlim hívő volgai tatárok számára biztosítsák vallási alapokon nyugvó közösségeik működését, feloldják gazdasági tevékenységeik korlátozását. Az újonnan meg-

hódított keleti, muszlim lakosságú területekre orosz társaiknál bátrabban induló volgai tatár kereskedők hatalmas vagyonokra tettek szert a 19. században, amelyeket Kazany és más, Volga menti területek felvirágoztatására, ipari létesítményekbe fektettek be.

Az Orosz Birodalom Volgától keletre eső területein ennek következtében sajátos iszlám kultúra formálódott. A volgai tatárok közösségeiben erőteljes volt Buhara és Szamarkand nagy szunnita ortodox vallási központjainak hatása. Másrészt viszont a központi hatalommal ápolt jó viszony és a gazdasági előnyök megtartása érdekében az orosz hatások is beépültek képzési rendszerükbe. Ennek eredményeként vették át a krími tatár reformer, Ismail Gaspírali modern módszertanát az oktatásban, ami az arab nyelv tanításának megreformálása mellett a világi tananyag jelenlétét is hozta az iskolákban. A közép-ázsiai területek muszlim lakosságának zöme viszont megmaradt a hagyományos keretek között.

A CÁR ÚJ ALATTVALÓI

A 19. században az Orosz Birodalom hatalmas területeket foglalt el Közép-Ázsiában, az iszlám északi vidékeit hasította ki magának. Igen nagy arányban kerültek ezzel muszlim hívők az orosz uralkodó fennhatósága és katonai ellenőrzése alá

SAJÁTOS MODERNIZÁCIÓ

A cári adminisztráció hasonló volt a nyugati gyarmatosítók életmódjához: civilizációjuk vívmányait átköltöztették a lenézett népekhez, mintegy falakat emelve hódított és meghódítottak, civilizáltak és barbárok közé

Geopolitikai sorozatunk
támogatója a

PAGEO

TREND FM
 HÁZI ÉS MŰKÖDŐK ÖSSZEHOZÓJA
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
 A rádióban vendégünk a témáról:
KŐSZEGI MARGIT
 Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.trendfm.hu

A nemzeti eszme szolgálatában

A 19. század, a nemzeti eszme ébredésének időszaka a soknemzetiségű Orosz Birodalmat és annak muszlim lakosságát sem hagyta érintetlenül. Az oroszországi iszlám egyik sajátossága, hogy híveinek zömét türk eredetű, a török nyelv valamelyik változatát beszélő népcsoportok adják. Az Oroszország területén élő szunnita iszlám, török nyelvű népek jogaikért való közös fellépésének igénye a legnyugatibb közösségekben fogalmazódott meg. Az orosz egyetemeken tanuló, európai eszmékkel megismerkedő krími tatár értelmiségiek tekintettek a legkritikusabb szemmel arra, hogy közösségeikben milyen mértékben korlátozzák a szabadságjogok érvényesítését.

A pántörök eszme a krími tatár értelmiség kulturális reformmozgalmának terméke, főként Gaspirali írásai révén indult az 1880-as években. Bár

munkáiban a kulturális megújulást, az oktatás reformját, a felvilágosítást helyezte előtérbe, mégis ő fogalmazta meg Oroszország iszlám török népeinek „a nyelv, a hit és a tettek egységének” szükségességét, a pántörök mozgalom jelszavát.

A 20. század elején a pántörök eszme a pániszlamizmussal társult, ami minden oroszországi muszlim hívót megcélzott, és a jogaikért való egységes fellépést szorgalmazta. A krími és volgai tatárok által kezdeményezett kongresszusokon azonban nem sikerült egységes programot alkotniuk, a nem török nyelvű hívők eleve közönnnyel tekintettek a kezdeményezésre. Nem jutottak tovább a különböző népek autonómiaigényének megfogalmazásán sem, ami a kommunista hatalomátvétel után néhány éven belül kiüresedett szólam maradt csupán.

TATÁR ISZLÁM

Az orosz érdekszféra iszlám kultúrájában a tatár népcsoport vált jelentős közösségformáló erővé, miközben életmódjában, szokásaiban nem az oszmán, hanem a közép-ázsiai, nagy szunnita ortodox vallási központok hagyományaival azonosult (balra)

SZOVJET ÖRÖKSÉG

A vallásellenes kommunizmus az 1920–30-as években drasztikus eszközökkel sújtott le az iszlám közösségekre. A II. világháború után a háborús hős öntudatával felvértezett és a kommunizmus eszméjét győzelemre vivő Homo Sovieticus embereszménye alapján kívántak engedelmes elvtársakat nevelni a lakosságból (lent)

Lecsap a kommunizmus

A kommunizmus ateista, nyíltan vallásellenes és antiklerikális ideológiája a muszlimok közösségei számára az évszázados kulturális virágzásuk után tragikus változást hozott. Eredendően a kommunizmus eszméi a muszlim hívők körében is hatottak, a legismertebb muszlim bolsevik a baskíriai tatár Mirszaid/Mirza Szultan-Galijev, a Muszlim Kommunista Párt megalapítója. A kommunista forradalmi eszméket nemzeti ideológiává tette: az elnyomatásban élő tatárokat tekintette azok ideális terjesztőinek Ázsia iszlám világa felé. Az orosz kommunisták számára veszélyes nézetei miatt már az 1920-as évek elején bebörtönözték, majd 1940-ben kivégezték. Halála egybeesett a szovjet politika új korszakának nyitányával: a szovjet propagandagépezet épp az ő elveit kezdte alkalmazni, amikor az

orosz nemzeti eszme szolgálatába állították a kommunista ideológiát!

Eközben – már a kommunizmus első éveiben – elkoboztak minden egyházi vagyont, felszámoltak minden vallási intézményt, ami egyet jelentett a muszlim közösségek legalapvetőbb közösségszervező erejének ellehetetlenítésével. Nem működhetek az iskolák, nem használhatták az arab írást, betiltották az egyházi törvénykezést, a hagyományos ruházatot, sőt a Korán kötetét is begyűjtötték és nyilvánosan elégették. Az ulema tagjait megrágalmazták, bebörtönözték, munkatáborokba deportálták. A közös imádkozást betiltották, a hivatalos statisztikák szerint 1942-ben mindössze 1312 működő mecset maradt meg (miközben 1914-ben a számuk 24 562 volt). A pántörök és pániszlam eszméket csírájában igyekeztek elfojtani.

Feszültségócok

A II. világháború német megszállási zónájának felszámolása után, 1943–44-ben Sztálin a hazaárulás vádját használta fel, hogy a legfontosabb határterületeken, a Fekete-tenger és a Kaukázus vidékén megoldja a muszlim jelenlét problémáját. A kollektív bűnösség elvét alkalmazták minden nemkívánatos etnikumra, a hazaárulás vádjának teljes Szovjetunióra kiterjedő propagandahadjáratával pedig sikeresen fordították szembe az orosz lakosságot a megbélyegzettekkel. Közben a csecseneket, ingusokat, balkárokat, karacsajokat, kalmüköket és krími tatárokat deportálták Közép-Ázsiába, Szibériába és az Urál hegységbe, az elhagyott földjeikre oroszok sokaságát telepítették. A kényszerbetelepülők magas számával és a száműzötteknek létrehozott munkatáborokkal indult meg a közép-ázsiai tagköztársaságok, valamint az Urál és Szibéria életének gyökeres átalakulása.

A hatalmas kényszermozgások azonban nem az elvárt eredményt hozták: a deportálás óriási traumaként része lett az áttelepített népek közösségi tudatának, szította ez ellenállásukat a Szovjetunió és

az orosz nép felé. Sztálin halála után igyekeztek kilépni a rájuk kényszerített keretből: a csecsenek és az ingusok önhatalmúlag is megkezdték a Kaukázusba való visszaköltözést. Miután Hruscsov hivatalosan is elítélte a deportálásokat, az áradat megállíthatatlan volt, így a hivatalos politika végül engedélyezte a kaukázusi népek visszatelepülését és nemzetiségi autonómiaterületeik működését.

A deportálás évei nem múltak el nyomtalanul, különösen a krími tatárok fogyása volt tragikus (50%-os), amely mögött szándékos politikai akarat is felsejlik (ők 1956–57 folyamán sem térhettek vissza a Krím félszigetre). A sztálini politika olyan feszültségócot eredményezett a Kaukázus északi lejtőin, amivel a későbbi szovjet vezetők sem tudtak mit kezdeni, így a posztsovjeter orosz államnak kellett újra és újra szembenéznie a polgárháborús helyzetű fajuló, fegyveres összecsapásokkal. Az ellentét a visszatelepülő egykori lakosok és a helyükre betelepített orosz népesség között húzódik, a zavargások az 1950-es évektől napjainkig gyakorlatilag folyamatosak.

HOL ÉLNEK MA?

Az oroszországi muszlim közösségek legnagyobb területi koncentrációját a Kaukázus vidékén, valamint a Volga és mellékfolyói mentén találjuk, de vannak kisebb közösségek az Urálon túl, Szibériában is. Az ország 7 területegységében alkotnak muszlimok abszolút többséget: a Fekete-tenger és a Kaszpi-tenger között emelkedő Kaukázus hegyvonulatainak északi völgyeiben található Karacsaj- és Cserkeszföldön, Kabard- és Balkarföldön, Ingusföldön, Csecsenföldön és Dagesztánban, valamint keletebbre ugorva a Volga felső folyása és a Káma, Bjelaja folyók menti Baskíriában és Tártárföldön, az Urál hegység előterében. Jelentős továbbá az össznépességéből való részesedésük a Kaukázus vidékén található Adigeföldön és Észak-Oszétiában, a Volga mentén található Uljanovszkban és Asztrahánban, a Volga és a Kaukázus közötti Kalmükföldön, az Urál hegység lábánál fekvő Orenburgban, valamint a szibériai Hanti-Manysi Autonóm Területen, az Urál délkeleti lejtőin található Cseljabinszkban, Tyumenyben és Kalmükföldön. A Moszkvában székelő Oroszországi Muftik Tanácsa három régióba osztja híveit. A központi régióhoz Moszkva, a Volga menti területek és az Urál déli lábának muszlim lakossága tartozik. Külön régiót alkot Szibéria és a Távol-Kelet, míg a harmadik az Észak-Kaukázus. Valójában a muszlim közösség két, markánsan elkülönülő és egymással kapcsolatot alig tartó csoportosulásból áll: az első két régió alkotja az egyiket, míg az Észak-Kaukázus muszlim közösségei tőlük teljesen függetlenül, önállóan működnek. Az oroszországi muszlim lakosság igen heterogén etnikai összetételű, különböző kulturális kötöttségekkel, hagyományokkal rendelkezik. Legnépesebb népcsoportjaik a tatárok, a baskírok, az azeriek és a csecsenek.

AZ ISzlám ÚJJÁSZÜLETÉS

A Szovjetunió felbomlását követő szabadabb légkörben nem csupán a közösségek születtek újjá, hanem az iszlám kapcsolatok is szorosabbá váltak. Ez jelentősen átalakította az orosz érdekszféra iszlám közösségeit, ami megmutatkozik a gomba módra szaporodó, a korábbiaktól eltérő stílusú, fényűző vallási épületekben is – Taskent, Džuma-mecset (balra)

POSZTSZOVJET ÁTALAKULÁS

Az átalakuló iszlám városok még őrzik a szovjet idők lenyomatát. A taskenti emlékmű témája ugyan változott (most: Függetlenség), de építészeti stílusa elárulja eredeti funkcióját, amit a kommunista propaganda nélkülözhetetlen térformáló kellekeként töltött be (jobbra fent)

Megengedett iszlám – újjászülető iszlám

Az oroszországi iszlám-újjászületés viszonylag lassan indult be. A mecsetek száma a 2000-es évek elején alig haladta meg a 3500-at, miközben 1917-ben 12 ezernél is több volt a mai országterületen. Az 1990-es években újraszerveződött az iszlám oktatás, s lehetőség nyílt, hogy a fiatalok az iszlám világ más államainak neves intézményeiben tanulhassanak. Így a 21. századra már felgyorsult a közösségszervezés, a külkapcsolatok erősödése következtében pedig már nemcsak a módosabb volgai tatárok földjén, hanem a Kaukázusban is megfigyelhető a látványos, vallási épületegyüttesek szaporodása. Ez egyben szemléltetést is jelent a hívők körében, hiszen hosszú évtizedek tiltó politikája után nem egyszerűen belső újjászervezésnek lehetünk tanúi, hanem az iszlám világ módosabbnak és befolyásosabbnak számító központjaihoz való kötődésnek is.

Mindez Közép-Ázsiában és a Kaukázus-vidéken a leglátványosabb, ami jelentős anyagi támogatást és erőteljes ideológiai befolyást is jelent. E vidékek stratégiai jelentősége és gazdasági potenciálja, valamint az itt élő népek önazonosságának alakulása és viszonya a radikális iszlám irányzatokhoz azonban már egy új történet felé kalauzol bennünket! ☺

OZONE UNIVERZUM

LEHOZZUK ÖNÖKNEK A CSILLAGOKAT
AZ OZONENETWORK MŰSORÁN

SZERZŐINK

Berezki Maija (1992) földtudományi kutató, jelenleg az ELTE tudománykommunikáció szakos hallgatója. Érdeklődési köre a paleontológiától kezdve a múzeumpedagógián át – származása révén – a finn és észt kultúráig terjed

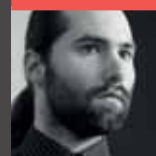
Cseh Zsombor (1990) a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi tanulmányok szakos hallgatója és az Eupolisz Utazási Iroda túravezetője. Legfőbb érdeklődési és kutatási területe a Közel-Kelet, illetve tágabban az iszlám világ társadalmi és politikai kérdései, valamint a nemzetközi terrorizmus

Dudda Roland (1978) agrármérnök, trópusi mezőgazdasági szakmérnök. A Bécsi Agrártudományi Egyetem munkatársaként mezőgazdasági kísérletekkel foglalkozik. Utazásai során trópusi-szubtrópusi országok mezőgazdaságát tanulmányozza

Faragóné Huszár Szilvia (1971) térképész, földrajztanár, korábban a VÁTI, jelenleg a Lechner Tudásközpont vezető térségi tervezőjeként 1996 óta foglalkozik területi tervezéssel, azon belül 2006 óta a Balaton-törvénnyel

Francics László (1984) építészmérnök, fotográfus, egyetemi oktató, a Magyar Csillagászati Egyesület tagja. Csillagászati képrögzítéssel 2003 óta foglalkozik, szakterülete az asztrofizikai érdekességek esztétikus bemutatása. A hazai asztrofotósmozgalom egyik fő szervezője

Jakab Gusztáv (1975) biológus, a Szent István Egyetem GAEK egyetemi docense. Szakterülete a Kárpát-medence virágos növényeinek rendszertana, valamint a negyedidőszaki klíma- és vegetációfejlődés. Kutatásai mellett különösen fontosnak tartja az eltűnő természeti értékek fényképes dokumentálását

Karácsonyi Dávid (1981) geográfus, szakterülete a terület- és településfejlesztés. Kedvenc tájai a volt Szovjetunió iparvidékei, de hosszabb időt töltött ösztöndíjként Kelet-Ázsiában is. Az MTA CSFK Földrajztudományi Kutatóintézetének munkatársa

Kósa István (1984) ökológus, civil környezetvédő, fotós. Gerald Durrell könyveit olvasva nőtt fel Erdélyben, a Csíki-medencében. Fotósként leginkább az erdélyi világ hétköznapijait és a túl sok lehetőséggel megáldott emberiség ténykedésének mindenhol megnyilvánuló ellentmondásait érdeklik

Kőszegi Margit (1980) földrajz és történelem szakos tanár, az ELTE Földtudományi Doktori Iskolájában szerzett tudományos fokozatot. Társadalomföldrajzi kutatásai a hazai etnikai földrajzi irányzatokhoz kötődnek

Ladányi Tamás (1972) asztrofotós, tanár, a „The World At Night” nemzetközi elit fotográfusszervezet tagja. Munkájában a csillagászat és a földrajz kapcsolatának megjelenítésére fókuszál, művészeti aspektusból és tudományos ismeretterjesztés céljából

Morvai Szilárd (1975) fényképész, a magyar táj természeti értékeinek megismerésével és bemutatásával foglalkozik. Legkedveltebb élőhelyei: a magyar puszta és az Alföld vizes élőhelyei

Tuba Z. István (1963) mérnök, amatőr természet-, ország-, ritkábban világhíró. A hegymászás időről időre, minden rendszerességet nélkülöző módon, beköszön életébe

FOTÓ: JAKAB GUSZTÁV

JAKAB GUSZTÁV–SÜMEGI PÁL: INGOVÁNYOS TEREPEN

A titokzatos lápvilág egyik közismert jellemzője, hogy száraz lábbal bajos az átkelés. A víz állandóan a felszín közelében van. Egyes lápoknál ez folyamatos sekély vízborítást jelent, míg másoknál kis tavacskák tarkítják a felszínt, vagy a mohába süppedő gumicsizmánk nyomán víz fakad fel a tőzegeből. A Kárpát-medencében különösen jellemzőek az úgynevezett ingólápok vagy úszólápok, ahol a láp felszíne alatt akár több méter vastag vízréteg helyezkedhet el.

SZIRMAI GÁBOR: HISTORIKUS METSZETEK – FÖLDRAJZI IDŐKAPSZULÁK

A könyvnyomtatás feltalálása és a fényképek sokszorosítása közt eltelt négy évszázadból az egyedi készítésű rajzokon és festményeken kívül csak a metszetek adhattak képi ábrázolást a távoli tájakról, népekről, természeti jelenségekről. Az utazók közül sokan maguk is kiváló rajzolóok voltak, kiknek rajzait a metszők fémbe másolták. Mutatják ezt Magyar László bennszülöttviseleteket bemutató rajzai, Reguly Antal uráli térképei, Éder Ferenc rajzai és térképe Dél-Amerikáról, Xántus János indiánábrázolásai, Schöffl Ágoston Kőrösi Csoma Sándor arcképe, Cholnoky Jenő kínai naplójai...

BALÁZS ISTVÁN „BALU”: AMERIKAI RAGADOZÓVONULÁS: ÚJ-MEXIKÓI MADÁRLESEN

17 ragadozófaj több mint 3000 egyede, majdnem 400 gyűrűvel jelölve, több mint 500 óra megfigyelés közel 3000 méteres magasságban, 70 nap sátrazás. És épp 30 éve kezdődött az első hivatalos ragadozómadár-számlálás itt, a Manzano-hegységben, kőhajításnyira a Sziklás-hegység legdélebbi pontjától, Santa Fétől délre, Új-Mexikóban. A megfigyelők célja máig ugyanaz: az átvonuló ragadozó madarak lehető legprecízebb számbavétele.

FOTÓ: BALÁZS ISTVÁN „BALU”

ALAPÍTVÁ: 1872

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Telefon: (1) 231-4040.
Fax: (1) 231-4045
Honlap: www.foldrajzitasasag.hu
E-mail: info@foldrajzitasasag.hu

Elnök: Dr. Gábris Gyula
Alelnökök: Dr. Kovács Zoltán
Dr. Michalkó Gábor
Főtítká: Dr. Mari László
Ügyvivő: Heiling Zsolt
Titká: Eröss Ágnes

Szaksztyályok:
Biztonságföldrajzi és Geopolitikai Szaksztyály, Expedíciós Szaksztyály, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Szaksztyály, Hegymászó Szaksztyály, Oktatás-módszertani Szaksztyály, Egészségföldrajzi Szaksztyály, Természetföldrajzi Szaksztyály, Térképészeti Szaksztyály, Turizmusföldrajzi Szaksztyály, Földrajztanári Szaksztyály

Területi osztályok:
Bakony–Balaton-vidéki Osztály (Veszprém)
Borsodi Osztály (Miskolc)
Debreceni Osztály
Dél-dunántúli Osztály (Pécs)
Duna-völgyi Osztály (Szekszárd)
Eger–Bükk-vidéki Osztály
Gyöngyös–Mátra-vidéki Osztály
Kisalföldi Osztály (Győr)
Kiskunsági Osztály (Kecskemét)
Közép-dunántúli Osztály (Székesfehérvár)
Körös-vidéki Osztály (Békéscsaba)
Nyírségi Osztály (Nyíregyháza)
Nyugat-magyarországi Osztály (Szombathely)
Szegei Osztály
Székelyföldi Osztály (Csíkszereda)
Tolna megyei Osztály (Dombóvár)
Zalai Osztály (Nagykanizsa)

Könyvtár és gyűjteményei:
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. november 15-től határozatlan ideig zárva tart.)

Az éggömböt tartó Atlasz a Magyar Földrajzi Társaság védjegyként bejegyzett jelképe

Lapalapító (1929):
Dr. Milleker Rezső

Az új sorozat újraindító (1999):
Dr. Nemerkenyi Antal és Farkas Péter

1929–1933, felelős szerkesztő:
Dr. Milleker Rezső

1934–1944, szerkesztők:
Dr. Baktay Ervin és Dr. Kéz Andor

1999–2005, főszerkesztő: Dr. Nemerkenyi Antal

2005–2006, főszerkesztő: Dr. Vojnits András

2006-tól főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

**NEM NEHÉZ KIHÚZNI A TÖLTŐT,
HA MÁR NEM HASZNÁLOD!**

ÓVD A KÖRNYEZETET! TOVÁBBI TIPPEK: NEMNEHEZ.HU

PICASSO

ALAKVÁLTOZÁSOK • 1895-1972

Pablo Picasso: Olivier no. 1932 © Dation Pablo Picasso, 1979, MP137
© RMN-Grand Palais (Musée national Picasso-Paris)/René-Gabriel Ojeda
© 2016 - Succession Pablo Picasso - HUNGART

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

AUGUSZTUS 28-IG MEGHOSSZABBÍTVÁ

Főszponzor:

Kisváltó szponzor:

Partner:

Művészeti szponzor:

Együttműködő partnerek:

Szponzor:

